

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İNOVASYON, GİRİŞİMCİLİK VE YÖNETİM
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GAYRİSAFİ
YURTİÇİ HASILA ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE
GİRİŞİMCİLİĞİN VE YENİLİKÇİLİĞİN ROLÜ:
KAVRAMSAL MODEL ÖNERİSİ**

**MUHAMMED FATİH YÜCEL
15738004**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MURAT ÇEMBERCİ**

**İSTANBUL
2019**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İNOVASYON, GİRİŞİMCİLİK VE YÖNETİM
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN
GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILA ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN VE
YENİLİKÇİLİĞİN ROLÜ:
KAVRAMSAL MODEL ÖNERİSİ**

**MUHAMMED FATİH YÜCEL
15738004**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MURAT ÇEMBERCİ**

**İSTANBUL
2019**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İNOVASYON, GİRİŞİMCİLİK VE YÖNETİM
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN
GAYRİSAFİ YURTİÇİ HASILA ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN VE
YENİLİKÇİLİĞİN ROLÜ:
KAVRAMSAL MODEL ÖNERİSİ

MUHAMMED FATİH YÜCEL
15738004

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 25.11.2019

Tezin Savunulduğu Tarih: 26.12.2019

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

Unvan Ad Soyad

İmza

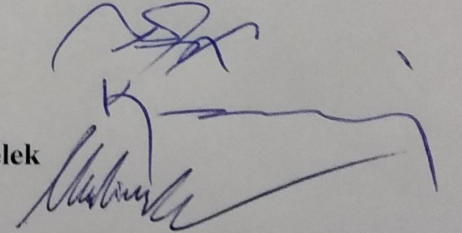
Tez Danışmanı

: Doç. Dr. Murat Çemberci

Jüri Üyeleri

: Prof. Dr. Halit Keskin

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Emre Civelek

İSTANBUL
ARALIK 2019

ÖZ

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILA ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN VE YENİLİKÇİLİĞİN ROLÜ: KAVRAMSAL MODEL ÖNERİSİ

Muhammed Fatih Yücel
Aralık, 2019

20. yüzyılın en önemli ekonomik gelişmelerinden biri piyasaların küreselleşmesinden doğan serbest sermaye akışıdır. Özellikle 1980'lerden sonra, ulusal ekonomilere, uluslararası işlemlerin katılım derecesi ve kapsamı değişmiştir. Uluslararası sermaye akımları, doğrudan yabancı yatırımlar, yabancı portföy yatırımları ve krediler adı altında kategorize edilebilir. Doğrudan yabancı yatırımlar gerçek veya tüzel kişiler olarak yatırım yapılabilir kaynakların bir ülkeden diğerine hareketi yabancı yatırım olarak tanımlanır. Ayrıca, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ev sahibi ülkeye yabancı para girişine aracı olmak, ülkenin sermaye rezervini arttırmak, ülkede üretime yönelik çalışma hacmini arttırmak, insanlara iş temin etmek, ülkeye know-how aktarımını temin etmek, global işletmecilik bilgisini öğretmek, deneyim sağlatacak yerli girişimleri daha verimli bir dereceye getirmek gibi faydalar sağlamaktadır. Bu DYY kaynaklı yan sanayi oluşmasını da sağlar. Bu yararların kısa ve uzun vadeli olmak üzere ülke içindeki girişimcilik ve yenilikçilik faaliyetlerine de katkı ve dezavantajları bulunmaktadır. Ama literatürde her ne kadar yabancı yatırımların ekonomik büyüme ile ilişkisini açıklayan, bu yatırımların ekonomik büyüme üzerine etkisini, girişimcilik ve yenilikçiliğe katkısını değerlendiren çalışmalar olsa da bu yatırımların ülkenin gayrisafî yurtiçi hasıla üzerindeki sürdürülebilir artışına sebep olan besleyici asıl etken ülke bazlı girişimcilik ve yenilikçilik kültürünü değerlendiren çalışmalar bulunmamaktadır.

DYY'lerin GSYİH üzerindeki sürdürülebilir etkisi, yatırım yapılan ülkedeki yatırım cazibesi unsurlarından olan yenilikçilik ve girişimcilik kültürünün durumuna bağlıdır. Bu çalışma, doğrudan yabancı yatırımların sürdürülebilir ekonomik büyüme üzerine etkisinde girişimcilik ve yenilikçilik faaliyetlerinin rolünü araştırmaktadır.

Bu çalışmada doğrudan yabancı yatırımlar değişkenini ölçmek için Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) ve Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) hazırladığı Doğrudan Yabancı Yatırım Endeksi yıllık verileri, gayrisafî yurtiçi hasıla değişkenini ölçmek için Dünya Bankasının hazırladığı ölçeği, girişimcilik değişkenini ölçmek için Global Girişimcilik ve Geliştirme Enstitüsü (GEDİ) tarafından hazırlanan Global Girişimcilik İndeksinin verileri, yenilikçilik değişkenini ölçmek için ise Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü tarafından hazırlanan Global İnovasyon Endeksinin verileri kullanılmıştır.

Bu çalışmada değişkenler arasındaki ilişkileri açıklayacak olan Hipotezleri test etmek için Yapısal Eşitlik Modellemesi yöntemi kullanılmıştır. 5 yıllık veriler işığında yapılan analizler neticesinde başta DYY-GSYİH ilişkisi olmak üzere, Yenilikçilik-Girişimcilik, Girişimcilik-DYY ilişkileri incelenerek istatistiksel olarak kuvvetli anlamlı ilişkiler elde edilmiş ve yeni bir model ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan Yabancı Yatırım, Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, Girişimcilik, Yenilikçilik, Srdrlebilirlik Etkisi

ABSTRACT

THE ROLE OF ENTREPRENEURSHIP AND INNOVATION IN THE EFFECT OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS ON GDP: A Conceptual Model Proposal

**Muhammed Fatih Yücel
December, 2019**

One of the most influential economic developments of the 20th century is the free flow of arising capital from the globalization of markets. Especially after the 1980s, the participation degree and content of international transactions in national economies has changed. International capital flows can be categorized as foreign direct investments, foreign portfolio investments and loans. Foreign direct investment is defined as foreign investment by the movement of investment resources from one country to another as real or legal persons. In addition, foreign direct investments may provide benefits such as foreign exchange inflow to the host country, increasing the capital stock of the country, expanding the production capacity in the country, creating employment, providing technology transfer to the country, training domestic initiatives by providing managership information. These benefits also contribute to the entrepreneurship and innovation activities within the country. This leads to the formation of FDI sourced sub-industry. These benefits have short and long term contributions and disadvantages to entrepreneurship and innovation activities in the country. However, although there are studies in the literature explaining the relationship between foreign investments and economic growth, evaluating the impact of these investments on economic growth and their contribution to entrepreneurship and innovation, there are no studies evaluating the culture of entrepreneurship and innovation based on the country which is the nourishing main factor that causes the sustainable increase of these investments on the country's gross domestic product. The sustainable impact of FDI on GDP depends on the state of the culture of innovation and entrepreneurship, one of the investment appeal elements in the country of investment. This study explores the role of entrepreneurship and innovation in the impact of foreign direct investment on sustainable economic growth.

In this study, the annual data of the Foreign Direct Investment Index prepared by the Economic Cooperation and Development Organization (OECD) and the International Monetary Fund (IMF) to measure the foreign direct investment variable, the scale prepared by the World Bank to measure the gross domestic product variable and the entrepreneurial variable were measured. Global Entrepreneurship and Development Institute prepared by the Global Entrepreneurship Index for the data, the Global Innovation Index data were used to measure the variability of innovation.

In this study, Structural Equation Modeling method was used to test hypotheses which will explain the relationships between variables.

As a result of the analyzes carried out in the light of 5-year data, the relationship between FDI-GDP, Innovation-Entrepreneurship, Entrepreneurship-FDI relations were examined and statistically strong significant relationships were obtained and a new model was developed.

Key Words: Foreign Direct Investment, Gross Domestic Product, Entrepreneurship, Innovation, Sustainability Impact

ÖNSÖZ

Gayrisafi yurtiçi hasılanın artışını etkileyen faktörleri araştırdığımız da doğrudan yabancı yatırımların etkisini, bu etkide girişimcilik ve yenilikçiliğin rolü üzerinde yaptığımız çalışmalarda uzun ve kısa vadeli etkilerini inceledik ve ortaya çıkardığımız kavramsal model önerimizle katkı sağlamaya çalıştık.

Bize değer yaratmayı öğreten, iyi niyetin var oluşun temelinde olduğunu gösteren, milletimize katkı sağlamak sorumluluğunu bize aşıl原因an Kastamonu sevdalısı Babam Süleyman Yücel'e, varlığıyla bizleri değerli kılan ve pes etmemeyi yaşayarak öğreten Annem Sevim Yücel'e, her zorlukta yanımda olan benden önce beni düşünen, her şeyi paylaştığım değerli Eşim Ayşe Nur Yücel'e ve tüm aileme bana verdikleri emek ve sabır için teşekkürü bir borç bilirim.

Tez yazım süremde sabrını üzerimden eksik etmeyen, her konuda bana yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Murat Çemberci'ye ve sistematik bakış anlamında değerli katkılarını bizimle paylaşan Prof. Dr. Halit Keskin'e değerli katkılarından dolayı minnettarım.

İstanbul; Aralık, 2019

Muhammed Fatih Yücel

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Tanımlama	1
1.2. Amaç ve Çalışmanın Katkıları.....	2
1.3. Tez Düzeni.....	2
2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	3
2.1. Kavramsal Temeller	3
2.1.1. Yenilikçilik (İnovasyon).....	3
2.1.2. Girişimcilik	14
2.1.3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	20
2.1.3.1. DYY'nin Yerele Etkisi	21
2.1.4. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla	22
2.2. Kavramsal Çerçeve	23
2.2.1. Yenilikçilik ve Girişimcilik Arasındaki İlişki	23
2.2.2. Girişimcilik ve DYY Arasındaki İlişki.....	25
2.2.3. DYY ile GSYİH Arasındaki İlişki	26
2.3. Kavramsal Model.....	35
3. ARAŞTIRMA METODU VE ÖLÇÜM	36
3.1. Araştırma Tasarımı.....	36
3.2. Veri Toplama	37

4. VERİ ANALİZİ VE SONUÇLAR	38
4.1. İstatiksel Analiz	38
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER.....	47
5.1. Sonuçların Tartışılması.....	47
5.2. Araştırmanın Katkıları.....	49
5.2.1. Teorik Katkıları	50
5.2.2. Yönetimsel Katkıları	50
5.2.3. Sınırlandırmalar ve İleri Araştırma	51
KAYNAKÇA.....	52
ÖZGEÇMİŞ	59

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Yenilikçilik Modellerinde Dönemler	5
Tablo 2: Yenilikçilik Esaslı Sistemlerde Çözümsel Alan Özeti.....	8
Tablo 3: Milli Yenilikçilik Sistemi Kavramının Açıklamaları.....	10
Tablo 4: Türkiye, ABD ve Hollanda'daki Yenilikçilik Altyapı Göstergeleri	14
Tablo 5: Girişimcilik Kavramının Tarihsel Gelişimi.....	16
Tablo 6: Türkiye, ABD ve Katar'daki Girişimcilik Altyapısı Göstergeleri	18
Tablo 7: DYY ile GSYİH Arasındaki İlişkisel Çalışmalar	27
Tablo 8: Korelasyon Katsayısı Tablosu	42
Tablo 9: Regresyon Ağırlıklandırma Tablosu.....	43
Tablo 10: Kavramsal Modeldeki Temellerin Korelasyonu.....	44
Tablo 11: RMR, GFI Sonuçları	45
Tablo 12: CMIN Sonuçları.....	45
Tablo 13: NFI, CFI Sonuçları.....	46
Tablo 14: RMSEA Sonuçları.....	46

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Abernathy ve Clark'ın Modeli	4
Şekil 2: Milli Yenilikçilik Sistemindeki Aktörler ve İlişkileri	12
Şekil 3: Yenilikçilik'te Hükümetin Rolü	13
Şekil 4: Kavramsal Model	35
Şekil 5: Amos Model Çıktısı	45

KISALTMALAR

DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırım
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
IMF	: Uluslar arası Para Fonu
WB	: Dünya Bankası
GEI	: Global Girişimcilik İndeksi
GII	: Global Yenilikçilik İndeksi
GOÜ	: Gelişmekte Olan Ülke
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
YEM	: Yapısal Eşitlik Modeli
WIPO	: Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü

1. GİRİŞ

1.1. Problem Tanımlama

Gelişmekte olan ekonomilerdeki politika yapıcılar, regülasyon kurumları, yatırım cazibesi oluşturmakla doğrudan yabancı yatırım girişlerinin olacağına inanmaktadır. Bu yatırımlar ülkelere çeşitli açılardan gelişme olanağı sunmaktadır. Öncelikle ülkedeki yerli firmaların, ekonomilerinde rekabetçi ve sürdürülebilir olabilmeleri için stratejik yeniden yapılandırmaya girmeleri gerekmektedir. Yabancıların yerli firmalara katılımı, eski makinelerin ve üretim yöntemlerinin güncellenmesi için gerekli olan fonları oluşturmakla başlamakta akabinde, yabancılardan know-how ve teknoloji yayılımı ile birlikte yerli şirketler için faydalar sunmaktadır. Bu da fabrika bazlı yan sanayi oluşumuna etki etmektedir. Ancak, yurt içi ortalama üretim maliyetleri, artan rekabetten dolayı oluşan üretimdeki düşüş neticesinde artarsa, bu olumlu dışsallıklar rekabetin olumsuz etkisi ile gölgelenebilmektedir (Konings, 2000, 4). Bu nedenle regülasyonlar önem arz etmektedir. Beklenen olumlu gelişmeler, plansız regülasyonlarla ekosisteme zarar verebilmektedir ama planlı ve kontrollü regülasyon ortamında aşağıdaki gibi olumlu gelişmelerin olabileceği anlamına gelmektedir. Alfaro, Chanda, Kalemli-Özcan ve Sayek (2001, 42)'e göre yurt içi finansal piyasalar, DYY, ev sahibi ülkenin büyümeyi devam ettirme yeteneği birbiri ile bağıntılıdır. Sonuçlar, DYY'ın girişindeki artışın piyasa etkisine işaret etmektedir. Gelişmiş finansal piyasalara sahip ülkeler, daha az gelişmiş pazarlara sahip olanlara göre daha yüksek büyüme oranlarına yol açacaktır. Ayrıca, büyümenin etkisi daha güçlüdür (Alfaro ve diğ., 2006, 34).

Literatürde DYY'ın ülkelerin GSYİH'ları üzerine etki ettiğini açıklayan çalışmalar mevcuttur (Erdal, Tatoğlu, 2002, 4; Bashir, 1999, 36; Halıcıoğlu, Halıcıoğlu, 2006, 29). Yine bazı çalışmalar DYY'ın GSYİH üzerindeki etkisinde yenilikçilik ya da girişimciliğin rolü olduğunu açıklamaktadır (Jones, Wren, 2007, 72; Baumol, 1990, 12; Grossman, 1984, 77; Galindo, Mendez-Picazo, 2013, 508; Wong ve diğ., 2005, 337; Martin ve diğ., 2010, 139; Aparicio ve diğ., 2016, 102).

Ancak literatürde yenilikçiliğin, girişimciliğin, yabancı doğrudan yatırımların gayrisafi yurtiçi hasıla üzerindeki etkisini tek bir modelde açıklayan bir yaklaşım mevcut değildir.

1.2. Amaç ve Çalışmanın Katkıları

Bu çalışmanın amacı bahse konu rolü açıklamaktır. Başka bir ifade ile ülkelerin gayrisafi yurtiçi hasıla üzerindeki yabancı doğrudan yatırımların girişimcilik kültürü olan yerlerde yapıldığında etkisinin gayrisafi yurtiçi hasılayı doğrudan etkilediğini söylemeyi amaçlarken; yenilikçilik unsurunun girişimcilik kültürünü desteklediği belirlenmektedir. Bu desteklerle sıralı etki oluştuğunu, yenilikçi tabanlı girişimsel kültüre sahip olan ülkelerdeki yabancı doğrudan yatırımların gayrisafi yurtiçi hasılayı etkilediğinin söylenmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Tez Düzeni

Altı bölümden meydana gelen bu çalışmanın ikinci bölümünde; yabancı doğrudan yatırım, gayrisafi yurtiçi hasıla, girişimcilik ve yenilikçilik kavramına açıklık getirmek amacıyla konu ile ilgili literatür çerçevesinde tanımları yapılmıştır. İkinci bölümün devamında, bölüm ikide bahsedilen kavramlar arasındaki ilişki literatür çerçevesinde incelenmiş, gayrisafi yurtiçi hasılaya etki eden faktörler üzerinde durulmuş, gayrisafi yurtiçi hasılanın etkilenmesine vesile olan uyumlu değişkenler, büyümeye yansıtılma durumuna göre etki eden faktörler irdelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde materyallerin nereden temin edildiğini, hangi metodun kullanıldığından bahsederken dördüncü bölümde veri analizi ve sonuçları ifade edilmiştir. Beşinci bölümde çalışmanın sonuç ve değerlendirme kısmına yer verilirken, tartışma kısmında çalışmanın önemini teşkil eden yerler ifade edilmiştir.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Bu bölümdeki gayemiz, konuyla ilgili literatürün incelenip, bu çalışmaya konu kavramsal modelin temelini teşkil eden ve kavramlar arasındaki ilişkiyi hipotezleri kurmamızı sağlayan literatürü sunmaktır.

Bu çalışma, doğrudan yabancı yatırımların gayrisafi yurtiçi hasılaya etkisinde girişimcilik ve yenilikçilikle ilişkiyi durumunu planlama süreçlerine göre süreklilik tabanlı olarak ele almakta çünkü regülasyonlar, doğrudan yabancı yatırımların yan sanayi odaklı olarak yenilikçilik ve girişimciliğe katkısını belirterek, gayrisafi yurtiçi hasıla etkisini tek seferlik katkı olarak teşvik etmekte iken; gayrisafi yurtiçi hasıladaki uzun vadede süreklilik artışın kaynaklarından birinin devamlılık esaslı yabancı yatırımlar olduğunu ve bunun da yenilikçilikle beslenmiş girişimcilik kültürlü coğrafyaların olduğu bölgelerde yapıldığını göstermektedir. Her bir kavramsal temel ve ilişkileri üzerine detaylı çalışmalar yürütülerek literatür çalışmaları sağlanmıştır.

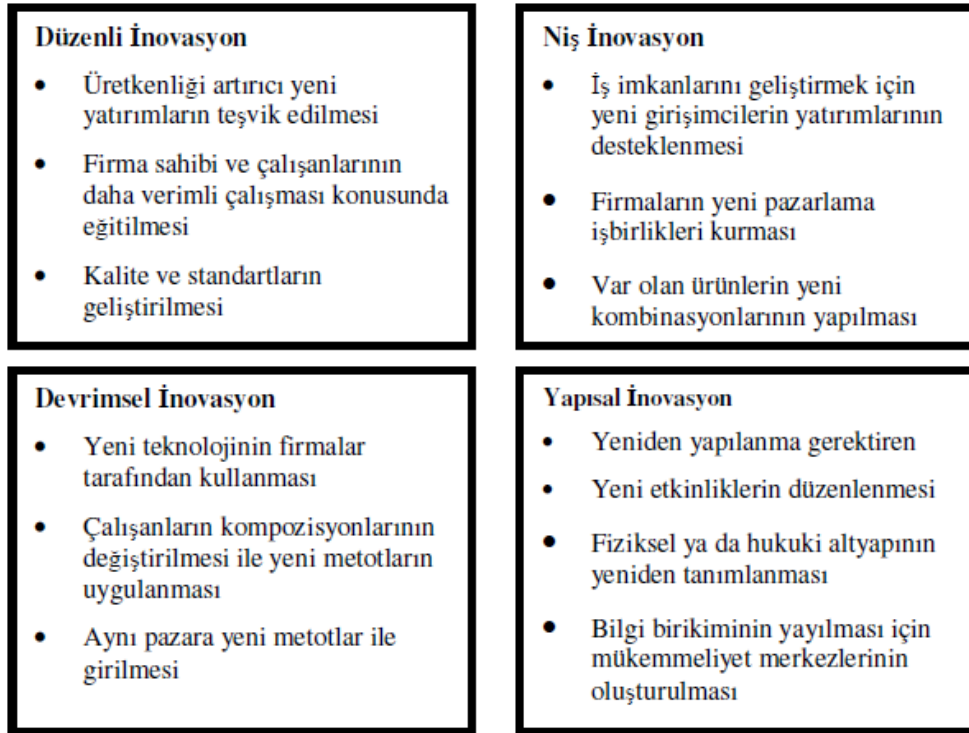
2.1. Kavramsal Temeller

2.1.1. Yenilikçilik (İnovasyon)

Yenilikçiliğin sözlük anlamı, yenilikten yana olan yenilikle avantaj sağlamayı amaç edinen ya da yenilikçi, inovatif olmak için dizaynda, imalatta veya nihai çıktının pazarlanmasında yeni bakış açıları getirmek, yeni olgular ortaya koymak, geliştirmek” olarak tanımlanmaktadır. Kısaca kavramsal bir düşünceyi somut bir varlık olarak son mamül veya hizmet haline getirmeyi ifade etmektedir (McDaniel 2002, 9). Sıkça kullandığımız inovasyon kavramı ise yenilenme, tazelenme sürecini ve sonucunu ifade etmektedir.

Yenilikçilik kavramının çeşitli kavramlardan farklılıklarının karıştırıldığı; dönüşüm, yaratıcılık, icat ve kopyalamak gibi çeşitli örnekler mevcuttur. Temelinde her birinin birbirini besleyen güçlü yanları vardır lakin çekirdekleri de birbirinden de farklıdır.

Yenilikçilik için değişmeyen tek şey olan değişim olgusu değişim esas alınmakla beraber her farklılaşma bir yenilikçiliği ifade etmemektedir. Yenilikçilik temelli değişimin, farklılaşmanın en önemli çıktısı emek-fayda mantıklı ekonomik katkı durumudur. Kısaca her değişim, yenilikçi olmamakla beraber; değişim, yenilikçilikten daha kapsayıcı bir kavramdır. Yenilikçilik, bahse konu değişim ile ilgili çıktı sonuçlarının ekonomik verimlilik ve performans durumudur (Ayaz, 2015, 49).

Şekil 1: Abernathy ve Clark'ın Modeli

Anne-Mette Hjalager, **Repairing innovation defectiveness in tourism**. (Tourism management 23.5, 2002), 465-474.

İnovasyonlarda yaklaşım modellerine göre farklı çıktıların beklenmesi Abernathy ve Clark'ın modelinde gösterilmektedir. Yaratılan sosyal değerler ve yenilikler farklılıkları oluşturmaktadır. Değişen zamanla ve algılarla beraber model algısında da çeşitli değişiklikler, güncellemeler oluşmuştur. Bunları kuşak farklılıkları olarak aşağıdaki Tablo 1'de görmekteyiz.

Tablo 1: Yenilikçilik Modellerinde Dönemler

Yıl	Model	Süreç	Etkili Faktörler	Özellikler
1950-1960	Teknoloji Destekli Yenilikçi Modeller	Basit, Lineer (doğrusal), Ardışık	Bilimsel yaklaşımlı araştırma ve gelişen teknoloji	* Ar-Ge amaçlı *Ar-Ge sonuçlarının pazara erişimi *Son kullanıcılar bilimsel çalışmalar sonucunda ortaya çıkan yenilikçiliği temin eder
1960-1970	Pazar Cazibeli Yenilikçi Modeller	Basit, Lineer, Ardışık	Pazarın talep ve beklentileri	* Pazar amaçlı *Pazarın talep ve beklentileri yenilikçiliğin temelini oluşturur *Ar-Ge sürecinde etkin rol oynar
1970-1980	Eş Güdümlü Bağlantı Modeli	Geri besleme ile ardışık	AR-GE ve Pazarlamanın stratejik kombinasyonu	*Pazarlama ve Ar-Ge eş güdümlü faaliyet göstermektedir *Pazarlama ve Ar-Ge arasında kuvvetli geri besleme mevcuttur.

Tablo 1 - devam

1980-1990	Karşılıklı Etkili Yenilikçilik Modeli	Takım uyumu ve buna entegre gelişim	Departmanlar arası bilgi paylaşımı ve etkileşim, teknolojik yenilikler	*Gelişen teknolojinin etkisi ve pazarın potansiyeli gücü birlikte çalışır *Tedarik zincirindeki tüm çalışma gruplarıyla etkili ve güçlü iletişim vardır
2000-	Sistemik Ağ Tabanlı Öğrenme Modeli	Tam etkileşimli bağlantılı gelişim	Günlük yaşamdaki gelişmeler, iş hayatındaki kalıpların değişme süreci ve çevresel etki	*Paydaşların talep ve beklentileri dikkate alınarak ürün geliştirme *Araştırma süreçlerini verimli kılacak işbirlikleri *Bedel dışı etkili unsurları inceleme *Sürdürülebilir ilişki durumu *Kendi kendine öğrenen ve gelişen sistem

Ceyda Ovacı, **Açık inovasyon ve tüketicilerin birlikte yaratma davranışlarını etkileyen faktörler** (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2015), 42'den uyarlandı.

1992 tarihinde Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü tarafından hazırlanan, 2005 yılında Türkçeye de çevrilen, yenilikçilik alanında yapılan çalışmalarda veri toplanması ve değerlendirilmesi konularını esas alan Oslo Kılavuzunda;

“Yenilikçilik, kurum içi çalışmalarda, organizasyon planlanması ve tanımlanmasında veya kurumlar arası ilişkilerde daha önce kullanılmamış ya da daha verimli kılınarak bir ürün ya da bir sürecin, yeni veya yenilenmiş bir tanıtım sistemi ya da yenilikçi organizasyon bazlı çalışma yöntemlerinin hayata geçirilmesidir” (OECD, 2005, 27). Oslo kılavuzuna göre inovasyon sürecinin sonuçları, ürün inovasyonu, süreç inovasyonu, örgütsel inovasyon ve pazarlama inovasyonu olarak adlandırılan ve bir işletmenin inovasyon sürecinden ortaya çıkan çeşitli bileşenleri bütünleştirmektedir (OECD, 2005, 48). Böylelikle inovasyon hem yeniliği hem de sosyal değer yaratma kavramlarını birleştiren, ehemmiyetli organizasyonel süreç ve çıktılardan biri haline gelmiştir (Kim, Song, Nerkar, 2012, 1192).

Bu sebeptendir ki sürdürülebilir ekonomik büyüme, bir girişimcinin mental ve ekonomik kalkınma talepleriyle birlikte yenilenme sürecinin iktisadi hayata girmesiyle başlayıp, ardından diğer girişimcilerin yenilikçiliği benimseyerek, taklit ederek izleme süreciyle devam eder. Bu sürece şirket bazlı olarak bakıldığında bilimsel araştırmaya ve ürün geliştirmeye, şirket omurgasını ve birlikte çalışma kültürünü geliştirmeye özen gösteren maddi ve manevi yatırım yapabilen şirketler diğerlerine nazaran daha fazla teknolojik kapasite edinirler ve böylelikle yenilikçilik alanına daha hakim olarak şirketlerine katma değer sağlarlar. Bu sebeptendir ki proje yürütücüleri, yapılarını iyileştirenlere, güncel teknolojiye ve kaliteli iş gücüne maddi manevi yatırım yapabilen şirketlerin diğerlerine nazaran daha etkin yenilikçilik yeteneğini kullandığını savunmaktadırlar. (Moreira ve diğ., 2012, 201)

Bu sürece şirket bazlı değil de, daha kapsayıcı olan sistemsel açıdan baktığımızda bilgiyi doğuran ve ekosisteme dağıtan, yenilikçilik çalışmalarının da desteğiyle piyasalara aktaran, katma değer yaratan bir varlığa çeviren bir altyapı olarak izah edilebilir (Gregersen, Johnson, 1997, 482).

Bu yaklaşım mantığı 1987’de Freeman’la literatür özelliği kazanmış ve zaman içinde çeşitli analitik yaklaşımlar edinilmiştir. Tablo 2’de kronolojik sıralı analitik çalışmaların özeti bulunmaktadır.

Tablo 2: Yenilikçilik Esaslı Sistemlerde Çözümsel Alan Özeti

Yazar ve Eser yılı	Sistem Türü	Çalışılan Ülkeler	İnceleme Üniteleri	Çözümsel Alan
Freeman, 1987	Milli Yenilikçilik Sistemi	Japonya	Sosyo-ekonomik uyum	Japon Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, ithal edilen teknolojik ürünleri almak yerine teknolojik teknik bilgi ithal etmek için firmalar için Ar-Ge giderleri, teknik bilgi eğitimi ve öğretim kurumları, dikey bütünleşmesi gerçekleştirilmiş Japon holding yapısı
Lundvall, 1992	Milli Yenilikçilik Sistemi	Baltık ülkeleri ve Danimarka	Son kullanıcı ve üretici arasındaki geri bildirimli öğrenme	Devlet kurumları, Ar-Ge ve eğitim kurumları, eğitim standardizasyonu, ürün bazlı üretim ve pazarlama birlikteliği ve finansal faktörlerin destekleyici rolü
Nelson, 1993	Milli Yenilikçilik Sistemi	Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke Grubu (15 ülke)	Gelişen teknoloji ve şirketin organizasyonel yetkinliği ve günlük işlerdeki verimlilik	Ar-Ge çalışmalarının kurumlara verilmesi, Yapılan bilimsel çalışmaların finansal kaynakları, şirketlerin yetkinlikleri, üniversite-sanayi işbirliği, devletin politikası

Tablo 2 - devam

Carlsson, 1995	Teknolojik Yenilikçilik Sistemleri	İsveç için teknolojik yenilikçilik sistemi	Teknolojik bilgi ağları	Kurumsal yeterlilik durumu, ekonomik durum, toplu ihtisaslaşma, milli refah yaklaşımı
Breshi ve Malerba, 1997	Sektörel Yenilikçilik Sistemleri	OECD ülkelerinde faal sektörlerden bir kaçı	Sektörler arası geri beslemeli bilgi paylaşımı	Teknolojik tutumlar, yenilikçilik temelleri, bilgi ve ülke bazlı kısıtlar
Saxenian, 1991	Bölgesel Yenilikçilik Sistemi	San Francisco'da aki silikon vadisi bulunan bilgi teknolojileri sektörü	Bir bölgedeki (Route 128) belirsiz firmalar	Resmi olmayan bilgilendirme, insan sermayesi, şirketler arası iş bağlantıları
Cooke vd., 1997	Bölgesel Yenilikçilik Sistemi	Avrupa'da bulunan yenilikçi coğrafyalar	Yerleşmiş topluma entegre ve üretim esaslı bağımlılık durumu	Maddi yeterlilik, kurum bazlı öğrenme, üretim odaklı kültür

Yuan-Chieh Chang, Ming-Huei Chen, **Comparing approaches to systems of innovation: the knowledge perspective** (Technology in Society 26.1, 2004), 17-37'den uyarlandı.

Toplumun her kesimini etki altına alarak bir kültür oluşturması adına Japonya'da, İskandinav ülkelerinde ve Danimarka'da sistematik yenilikçilik odaklı ulusal inovasyon (yenilikçilik) sistemleri kurulmuştur.

Bu sistemlerin odak grupları farklı olsa da ortak misyonları sosyo ekonomik adaptasyonları tamamlanmış, yerleşmiş, üretken ve hükümet politikaları tarafından desteklenen yenilikçilik esaslı iş ağı oluşturmaktır. Oluşan yenilikçilik kümelenmeleri konvansiyonel ekonomiyi yıkarken yaratıcı ekosistem oluşturma sürecine katkı sağlamaktadır. Yapılan bu analitik çalışmalarda bireysel yaklaşımlardan çok sistemsel yaklaşımla ülkeye değer kazandırma amaçlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda ulusal inovasyon sistemi yaklaşımı gelişmiştir. Bu çalışma süreçlerinde ulusal inovasyon sistemi tanımlarında farklılıklar gözlenmiştir. Tablo 3’de bu tanım farklılık ifade edilmiştir.

Tablo 3: Milli Yenilikçilik Sistemi Kavramının Açıklamaları

Yazar	Açıklama
Freeman (1987)	Çalışmalarıyla teknolojileri oluşturan, yurtdışından temin eden, yenileyen, kullanımını yaygınlaştıran kamu ve özel sektörden oluşmuş ağıdır.
Lundvall (1992)	Emek-fayda ilişkisine göre ekonomik katkı sağlayan, yeni bir bilginin oluşmasında, yaygınlaşmasında, geri beslemeyle etkileyen ve ülke esas alınarak görülen faktörler ve ilişkilerdir.
Nelson ve Rosenberg (1993)	Etkileriyle milli şirketlerin yenilikçilik performansını teşkil eden kurumlardan oluşan ihtisas topluluklarıdır.
Edquist ve Lundvall (1993)	Bir milli yenilikçilik sistemi, toplumun teknolojiyi kullanımında etkiyi ve kullanım oranını etkileyen ekonomik durum ve kurumlardan meydana gelmektedir.

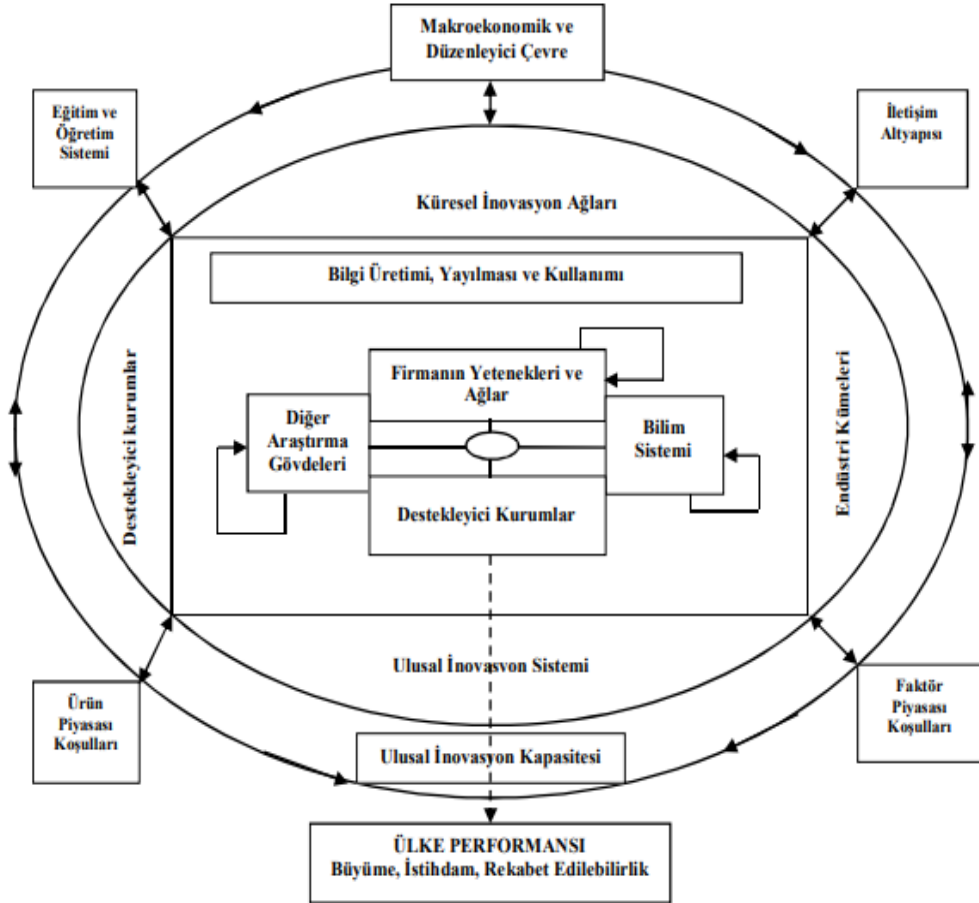
Tablo 3 - devam

Niosi vd. (1993)	Bir milli yenilikçilik sistemi, ülke sınırları içerisinde bilimsel araştırma yaparak bilim ve teknoloji üretmeyi amaç edinen özel ve kamu kurumlarının üniversiteyle beraber bu etkiyi oluşturduğu sistemdir. Bu üniteler arasındaki ilişkinin sebebi; yeni teknolojilerin üretilmesi, fikri haklarının korunması, finansal kaynak bulunması ya da organize edilmesidir. Bahse konu üniteler arası etki durumu; teknik, ticari, hukuki, sosyal ve mali odaklı oluşabilir.
Patel ve Pavitt (1994)	Milli yenilikçilik sistemi ülke sınırları içerisinde, çalışmaların destek mekanizmalarını, teknoloji bazlı öğrenme rasyosunu ve etki yönünü çizen kurumların meydana getirdiği sistemdir
Metcalf (1995)	Güncel teknolojilerin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında tek başına ya da ortaklı fayda sağlayan, yenilikçi bakış açısıyla süreçlere katkı sağlayan politika uygulayan ve yönettiği kurumlarda yenilikçilik sağlayan kurumların hepsidir. Bu sistem, güncel teknolojileri meydana getiren bilgi ve yetkinliği, varlık yaratmak için biriktirmek ve aktarmak için birbirine entegre olmuş kurumların bulunduğu sistemdir.
Galli ve Teubal (1997)	Belirlenmiş bir kurumun kuruluşu, bilimsel çalışmalar sonucu ortaya çıkan bilginin üretimi, yaygınlaşması ve faaliyete alınması için önemli bağların oluşturulmasıdır.

Stephen Feinson, **National innovation systems overview and country cases** (Knowledge flows and knowledge collectives: understanding the role of science and technology policies in development 1, 2003): 13-38'den uyarlandı.

Stuart Peters, **National systems of innovation: Creating high technology industries**, (Springer, 2006) 17'den uyarlandı.

Bu kavramlar bütünü göz önüne alındığında yenilikçiliğin, sosyo-kültürel etki ve alanları ifade edilmiştir. OECD (1999, 51) tarafından ortaya koyulan milli yenilikçilik sistemindeki aktörler ve ilişkileri hakkındaki izah şekil 2’de bulunmaktadır.

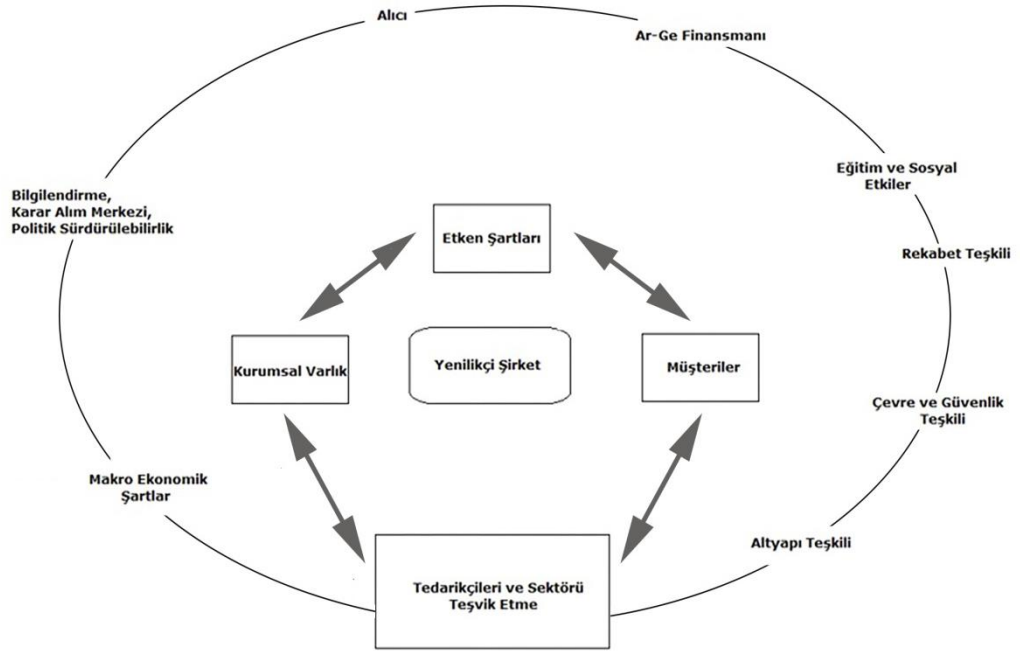

Şekil 2: Milli Yenilikçilik Sistemindeki Aktörler ve İlişkileri

OECD, *Managing National Innovation System* (OECD Publishing, 1999), 74.

Yukarıda görüldüğü gibi yenilikçilik yaklaşımını, topluma bir kültür olarak nüfuz ettirerek ülke performansında olumlu çıktı almayı planlayan ve bu doğrultuda gerekli düzenlemeleri yapan kurum hükümet olarak ifade edilmiştir. Bu sebeptendir ki bilimsel çalışmaların finansörü ve ortaya çıkarılan ürünlerin büyük bir müşterisi olarak hükümet, öncelikli alanlardaki endüstriler ve girişimci benlik üzerinde yönlendirici stratejik öneme sahip bir etki yaratmaktadır.

Her hükümet vazifeli olduğu dönem içerisinde; toplumun eğitiminin temini, bilgi yayılımını sağlamak, yönetim ve sosyal faaliyetleri yürütmek, kamuoyu üzerinde yenilikçi kültür uyumu yaratmak ve sürdürülebilir gelişme için stratejik çalışmalar yürütmek yoluyla toplumun yeni teknolojileri, sistemsel yaklaşımları algılama imkanı verme ve benimsetme hassasiyetine sahip olmalıdır. Hükümet ve topluluklar arasındaki birbirini besleyen durum; bilim alanında öncü ve konvansiyonel sektörler, ekonomik beklenti içindeki topluluklar, birliktelik esaslı topluluk gücü, sosyokültürel değerler, örfler ve yeni ilgi alanları arasındaki sürtüşme ihtimallerini ortadan kaldıran iyileştirici, pozitif bir ulusal kültürün oluşmasını temin edebilir (Trott, 2008, 65).

Şekil 3: Yenilikçilik'te Hükümetin Rolü

Paul Trott, **Innovation management and new product development** (Pearson education, 2008), 26.

Yenilikçilik kültürünün toplumun her kesimine yaygınlaşmasını sağlayan en önemli faktörlerden biri olan hükümetin düzenleyici yönü şekillerde gösterilmektedir. Tablo 4'te yenilikçilik açısından orta, iyi ve çok iyi olarak belirlenmiş Türkiye, ABD ve Hollanda'nın yenilikçilik altyapı göstergeleri ifade edilmiştir.

Tablo 4: Türkiye, ABD ve Hollanda'daki Yenilikçilik Altyapı Göstergeleri

	Skorlar 100 üzerinden değerlendirilmektedir.		
Yenilikçilik Altyapısı Göstergeleri	Türkiye	ABD	Hollanda
Düzenleyici Kurumlar	51	87.7	90
İnsan sermayesi & Ar-Ge	35.8	51.3	56.5
Altyapı	49.3	58.8	62.4
Pazar Gelişmişliği	48.4	85.1	58.3
İş Dünyasında Çeşitlilik	28.7	56.1	65.1
Bilgi ve Teknoloji Faaliyetleri	25.7	55.6	63.7
Yaratıcı Faaliyetler	38.7	48	56.7

Soumitra Dutta, Bruno Lanvin, Sacha Wunsch-Vincent, **The Global Innovation Index 2018** (WIPO, 2018), 51'den uyarlandı.

Yapılan literatür çalışmalarında görüldüğü gibi yenilikçilik altyapısında düzenleyici kurumlar önem arz etmek iken bununla beraber çeşitli faktörlere de bağlıdır. Bu sebeptendir ki sistemsel bütüncül yaklaşım önem teşkil etmektedir.

Bu çalışmada yenilikçilik değişkenini ölçmek için Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü ve Cornell Üniversitesi tarafından hazırlanan Global İnovasyon Endeksinin 5 yıllık verileri kullanılmıştır.

2.1.2. Girişimcilik

Eski zamanlardan beri kullanılan "teşebbüs" ve "müteşebbis" kavramlarının yerini günümüzde "girişim" ve "girişimci" kavramları aldı. Günlük hayatta, girişim; bir işe girmek, başlamak, yapmak kalkışmak kavramlarını ifade ederken; girişimci bu kalkışmayı başlatan ve yürüten girişken birey anlamında kullanılmaktadır.

İktisadi bakış açısıyla bu kavramlar girişimciyi, arz – talep ilişkisini anlayarak yönlendiren, fırsat arayan ve keşfeden kişi; girişimciliği ise, kaynakları optimum planda fayda zarar perspektifinden ele alarak ekonomik olarak aktarmak, faal hale getirmek olarak ifade etmektedir. Literatüre göre 1730 Fransız Cantillon’dan sonra ekonomist Fransız J. Say 1800’de “girişimci” terimini ortaya çıkardı, “iktisadi ölçüde finansal kaynakları etkin kullanarak bir derece üste geçerek planlarını uygulamaya geçirip somut varlık oluşturmayı amaç edinen fikri ile ekonomik değer yaratan bireyler için kullanılmaktadır (Öktem ve diğ., 2003, 171). Sıfırdan bir iş kurmanın veya şirkete iş yaptırarak sermayesel ve zihinsel riskini üstüne alarak, fırsatları işe çeviren, faydalanan birey bir girişimcidir (Hatten, 1997, 31). Çeşitli tanımlarda farklılıklar olmasına rağmen herkes tarafından benimsenen ortak fikir, girişimci, genellersek bir şirketi kuran ilk birey olarak bilinmektedir ve girişimciler fırsatlar algıları yüksek, bunu tanıyan, şekillendiren ve ortaya iş koyan kişilerdir (Thornberry, 2001, 527).

Girişimciliğe psikolojik perspektiften bakıldığında bireyler baz alınarak kişisel özellikler üzerinden yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda kişilik profilleri üzerinden bireylerin psikolojik ve sosyal durumları göz önüne alınarak açıklamalar yapılmaktadır. Kişilik kuramlarından olan psikodinamik ve sosyal psikolojik yaklaşımlar, girişimci bireyin tavır ve hareketlerinde farklılaşmayı gözlemlerken, bulunduğu ortamı yenilikçi bakışı açısıyla yeniden örgütlemeyi amaç edinmiş birey olarak tanımlamaktadır. Psikolojik açıdan girişimcilik, ileri derece birey bazlı özelleştirilmiş bir karakter durumu olarak ifade edilmektedir.

Girişimcinin, gelecekte bekleneni ve çabalama güdüsünü yansıtan bir durum meydana getirmek için kendini olumladığı, kendisini ve çevresindekileri tekrar inceleyerek yeniden organize etmeyi sağlamayı düşünülmektedir (Morrison, 2000, 62). Bu yaklaşımlar Freud’un insanı etkileyen ve yönlendirdiğini ifade ettiği bilinçaltı güdülerin kişiliği oluşturduğunu ifade ettiği kişilik kuramından türetilmiştir. Bu bilinçaltı güdülerle, toplum tarafından benimsenen bazı kuralların çatıştığı ama genelleştirilmiş etik yargılarla çarpışmayan hal ve hareketi gerçekleştirmesi için de yapmak zorunda bırakılma halidir. Bu sebeptendir ki girişimcilerin de, genellikle, geleneklerle çatışan bir kişilik türüne haiz oldukları öngörülmektedir (Bridge, O’Neill, 2012, 86).

Durham Üniversitesi İşletme Okulu tarafından yürütülen bir ayrımlaşmada girişimcilerin, “güçlü başarıma duygusu”, “özerklik”, “bağımsızlık”, “iç kontrol duygusu”, “ölçülü risk alma” ve “yaratıcı eğilimler” e haiz oldukları belirtilmiştir. Bu şahsi özellikler de, genel olarak tecrübelerden, çevresel faktörlerden ve sosyokültürel değerlerden faydalanmaktadır şeklinde ifade edilmektedir (Littunen, 2000, 301).

Genel olarak psikolojik literatür taramaları kişilik özelliklerindeki girişimciliği izah etmektedir. İktisadi perspektiften girişimcilik kavramının tarihsel gelişim süreci Tablo 5’de ifade edilmektedir.

Tablo 5: Girişimcilik Kavramının Tarihsel Gelişimi

Yıl	Yazar	Girişimcilik Kavramı
1725	Richard Cantillon	Girişimcilik, risk algısını yöneterek para biriktirme dönemidir.
1797	Beaudeau	Girişimcilik, risk algısını tanımlamak, yapılacakları düşünmek, uygulamak ve takip etmektir.
1803	Jean Baptiste Say	Girişimcilik kazanımlarının, finansal kazanımlardan farklı tutulmasıdır.
1876	Francis Walker	Parayı alarak ve satarak para kazanan ile yönetsel yetkinliklerini kullanarak kazanç sağlayan bireyler arasındaki farktır.
1934/1950	Joseph Schumpeter	Girişimcilik, yenilikçilik esaslıdır. Girişimcilik, sektörü tekrar düzenleyen, yeni varlıklardan ve kaynaklardan fayda sağlayarak, güncel ve daha önce hiç tecrübe edilmemiş bilimsel yenilikleri kullanarak ve geçmiş kaynakları yeni bir tarzda tüketerek ürün modelinde bir gelişme yaratmaktır.
1961	David McClelland	Girişimcilik, risk havuzunda motivasyonla aktif olmaktır
1964	Peter Drucker	Girişimcilik, fırsatları görerek, artırma çabasıdır.
1975	Albert Shapero	Girişimcilik, karar verme imkanını kullanarak sosyo ekonomik düzenlemeler gerçekleştirerek kaybetme ihtimalinin kabulüdür.
1980	Karl Vesper	Girişimcilik, ticari politika yapıcılarını, uygulayıcılarını ve analizcilerini de içine alan bir kavramdır.

Tablo 5- devam

1983	Gifford Pinchot	Girişimcilik, bir sistem kurmaktır.
1985	Robert Hisrich	Girişimcilik, beklentiler karşılığında tüm riskleri kabul ederek, şahsi zaman ve varlıklarını harcamaktır.

Robert D. Hirsch, Michael P. Peters, **Entrepreneurship: Starting, developing and managing a new enterprise** (Illinois USA, PIP Irwin Homewood, 1989), 92'den uyarlandı.

Yukarıda bahsedildiği gibi 1700'lü yıllar sonrası girişimciliğin tarihsel gelişiminden de önce insanlık tarihiyle başlayan bu girişimsel süreç, ilkçağlardan itibaren hayatını idame etmek için her türlü kötü şartlara rağmen varlığını devam ettirmiştir. İlk çağ dönemlerinden sonra demirin keşfine kadar olan süreçlerde, insanın var oluş sürecinde yenilenme ve bu yenilenmeyi yürüten girişimsel etkinliklerdir. İlk insanlar hayatlarını idame ettirmekle beraber ticaret için; ortaçağ da ise kaybetme olasılığı bulundurmayan yüksek hacimli imalat süreçlerini uygulamak ve kontrol etmek için girişimcilik çalışmalarında bulunmuşlardır (Wingham, 2004, 12). 1500'lü yıllarda ürün satıp menkul varlık edinimi hareketi olan merkantilizmle başlayan açık denizlere ulaşan risk algılı girişimcilik Fransa'yla başlamıştır. Ülkelerin zenginleşmesini başlatan risk algılı girişimcilik gibi Say da toplumsal kalkınmadaki ilerlemeyi girişimci faaliyetlerin çıktısı olarak düşünmektedir.

Cantillon'un da düşündüğü gibi girişimciyi, işine kendi varlıklarını yatırdığı için kaybetme olasılığı üstlenicisi olarak düşünmektedir. Say, girişimciyi yeni kavramıyla bağlantılı olarak ayrıca girişimciyi, gelişim sürecinin baş aktörü olarak görmektedir. Say, güncel girişimcilik tanımının alanını çizen ilk kişi olmakla beraber, kendisi de bir girişimcidir (Filion, 1998, 19).

Psikolojik ve iktisadi literatür taramalarının yanı sıra davranışsal yaklaşımlar birey bazlı girişimciliği, toplumu etkileyen girişimcilik kültürü olarak evrilmektedir. Davranışsal perspektife göre kişiliğin, birey bazlı girişimciliği besleyen elzem bir etken olduğu ancak bireyin kültür oluşmasına bireysel olarak yetersiz kaldığı, diğer etkenlerle birlikte ele alındığında anlaşılabilirliğini öngörmektedir. Bu bilgiler ışığında, girişimcilik, benlik haricindeki çeşitli etkenlerden meydana gelen davranışsal hareketler dizisidir (Naffziger, 1995, 34). Ve topluma etki edebilmektedir.

Kolektivist kültür yapısındaki başarı güdüsü, bireysel başarı güdüsünden büyük ölçüde farklıdır. Bu kültürlerde başarı güdüsü, “kişiselliğin”, “bencilliğin” ve “ilişkisel benliğin” iyimserleştirilmesiyle toplumdaki farklı benliklere nüfuz eder. Toplumsal birlik farkındalığına sahip, birbirine bağımlı bireylerden oluşan, insan ilişkilerinin etkin ve kuvvetli olduğu toplumlarda, sosyal iyileşme temelli sosyal başarı güdüsüne sahip olduğu ifade edilmektedir. Başarma hırsı, öz benlikte oluşturulup ölçümlendiğinde, toplumsal kültürdeki çoğunluğun bu sığata haiz olmadığı gözükmektedir. Bu vaziyet, öz benlik temelinde oluşturulmuş başarma hırsı ölçümlerinin, sosyokültürel başarma hırsını çeşitlendirerek ölçememesinden kaynaklanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000, 21).

Girişimciliğin gelişmesine uygun, altyapı, kaynak ve kültürel tutumların bir arada bulunduğu çevreye girişimcilik ekosistemi denir (Uca, Çemberci, Civelek, 2016, 123). Tablo 6’da toplumsal girişimciliğin gözlemlenmesi amacıyla yapılmış küresel girişimcilik izleme projesinden orta, iyi ve çok iyi statüdeki üç ülke tespit edilmiş ve girişimciliği etkileyen faktörler ve bu faktörlerin ülke bazlı puanları paylaşılmıştır.

Tablo 6: Türkiye, ABD ve Katar'daki Girişimcilik Altyapısı Göstergeleri

Girişimcilik Altyapısı Göstergeleri	Puan Tablosu (1=En Düşük, 9=En Yüksek)		
	Türkiye	ABD	Katar
Girişimci Finansmanında Etkinlik	4.76	5.95	5.23
Hükümet Politikaları: Destek Ve İlgi	4.54	4.17	6.2
Hükümet Politikaları: Vergi Ve Bürokrasi	3.47	4.68	5.79
Hükümet Girişimcilik Programları	4.18	4.38	5.91

Tablo 6 - devam

Okul Sürecinde Girişimcilik Eğitimi	2.76	4.33	6.08
Okul Sonrası Süreçte Girişimcilik Eğitimi	5.05	5.49	6.57
Ar-Ge Transferi	4.5	4.39	5.77
Ticari Ve Hukuki Altyapı	5.53	5.92	5.66
İç Pazar Dinamikleri	6.22	5.49	6.44
İç Piyasa Yükleri Veya Giriş Yönetmeliği	4.19	4.74	5.32
Fiziksel Altyapıları	6.07	7.08	7.21
Kültürel Ve Sosyal Normlar	5	7.27	6.13

Niels Bosma, Donna Kelley, **Global Entrepreneurship Monitor 2018/2019 Global Report** (Babson Park: Global Entrepreneurship Research Association, 2019), 71'den uyarlandı.

Yukarıda görüldüğü gibi toplumsal girişimcilik kültürü için önem arz eden faktörler sadece birey bazlı girişimciliğe bağlı olmayıp hükümet politikalarından iç pazar dinamiklerine kadar on iki farklı faktörden etkilenmektedir.

Bu çalışmada önemli olan nokta girişimciliğin, ekonomik değer yaratma aracı olarak görülmesidir çünkü topluma yayılan katma değerli ürün, hizmet yaratma isteği yeni endüstrilerin oluşmasının yanı sıra orta sınıfa kuvvetlendirerek refah düzeyini yükseltir. Bu da tabana yayılan girişimcilikle uzun vadede ulusal kalkınmaya etki eder (İlhan, 2005, 26; Carree, Thurik, 2003, 56; Van Praag, Versloot, 2007, 85). Bu çalışmada girişimcilik değişkenini ölçmek için Global Girişimcilik ve Geliştirme Enstitüsü tarafından hazırlanan Global Girişimcilik İndeksinin 5 yıllık verileri kullanılmıştır.

2.1.3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Piyasalar küreselleştikçe dolaşan serbest sermaye akımı, 20.yüzyılın önemli ekonomik gelişmelerinden biridir. Özellikle 1980'lerden sonra, ulusal ekonomilere, uluslararası işlemlerin katılım derecesi ve kapsamı önemli ölçüde değişti, gelişti. Feldstein'e göre, uluslararası sermaye akışlarının üç önemli avantajı vardır.

1. Sermaye sahiplerinin borç verme ve yatırım faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ile sonuçlanır böylelikle risk azalır.
2. Birleşik Krallık-ABD kurumsal yönetim biçimleri, muhasebede en iyi uygulamalar olarak kabul edilebilecek böylelikle standartlar ve yasal gelenekler geniş çapta sermaye piyasalarının küresel arenada entegrasyonu nedeniyle uygulanacak. Biz buna "Uluslararası Finansal Değerleme Standartları" diyoruz.
3. Hükümetlerin zayıf politikaları takip etme eğilimi, küresel olarak azalmıştır, bu sermayenin hareketliliği ile bağlantılıdır (Feldstein, 2000, 3).

Uluslararası sermaye akımları üç tipte kategorize edilebilir; yabancı doğrudan yatırımlar, yabancı portföy yatırımları ve krediler (Razin, Sadka, 2007, 1271). Yabancı Yatırımlar, gerçek veya tüzel kişiler olarak yapılan yatırımların bir ülkeden başka ülke veya ülkelere geçiş davranışı olarak ifade edilebilir. Tam formu alan yatırımlar, bir veya daha fazla uluslararası yatırımcı veya bir veya daha fazla ortaklıkla ortaklık yapan yerli firmalar doğrudan yabancı yatırımlar olarak tanımlanmaktadır.

DYY, yatırım için nedene dayalı olarak dört kategoride sınıflandırılabilir. Bunlar; Kaynak (Doğal) arayışı, pazar arayışı, verimlilik arayışı, stratejik varlık arayışıdır. Bu arayışlar bazı örneklerle açıklanabilir. Mesela doğal kaynak arayışı içinde olanlar fiziki güdüye ihtiyaç duyarlar. Zonguldak'taki kömür madeni işleticisi yabancı maden firmaları örnek verilebilmektedir. Pazar arayışı içinde olanlar bölgesel ve yerel fırsat arayışında olanlardır. Uluslararası bir içecek firmasının Türkiye'ye gelmesi örnek verilebilmektedir. Verimlilik arayışı içinde olanlar sistem mühendisliği, süreç yönetimi ile bölgesel verimliliğini arttırmayı amaçlamaktadır.

Alman bir makine imalatı firmasının, Türkiye’deki ucuz iş gücü ve verimsiz imalat neticesinde ucuz iş gücünden verimlilikle beraber yüksek kar sağlamayı amaç edinip fabrika kurması örnek verilebilmektedir. Stratejik varlık arayışı içinde olanlar küresel pazardaki edinimleri amaçlarken, sürdürülebilirlik motivasyonunda olanlardır. Sektör devi global bir şirketin aynı sektördeki belirledikleri ciro baremindeki ülkesel en büyük firmayı bünyesine katması örnek verilebilmektedir (Dunning, 2002, 232).

Bu çalışmada doğrudan yabancı yatırımlar değişkenini ölçmek için Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü’nün (OECD) ve Uluslararası Para Fonu’nun (IMF) hazırladığı Doğrudan Yabancı Yatırım Endeksinin 5 yıllık verileri kullanılmıştır.

2.1.3.1. DYY’nin Yerele Etkisi

Gelişmekte olan ekonomilerdeki politika yapıcılar, regülasyon kurumları, yatırım cazibesi oluşturmakla doğrudan yabancı yatırım girişlerinin devamlı olacağına inanmaktadır. Bu yatırımlar ülkelere çeşitli açılardan gelişme olanağı sunmaktadır. Öncelikle ülkedeki yerli firmaların, ekonomilerinde rekabetçi ve sürdürülebilir olabilmeleri için stratejik yeniden yapılandırmaya girmeleri gerekmektedir. Yabancıların yerli firmalara katılımı, eski makinelerin ve üretim yöntemlerinin güncellenmesi için gerekli olan fonları oluşturmakla başlamakta akabinde, yabancılardan know-how ve teknoloji yayılımı ile birlikte yerli şirketler için faydalar sunmaktadır. Ancak, yurt içi ortalama üretim maliyetleri, artan rekabetten dolayı oluşan üretimdeki düşüş neticesinde artarsa, bu olumlu dışsallıklar rekabetin olumsuz etkisi ile gölgelenebilmektedir (Konings, 2000, 4).

Bu sebeple regülasyonlar önem arz etmektedir. Beklenen olumlu gelişmeler, plansız regülasyonlarla ekosisteme zarar verebilmektedir ama planlı ve kontrollü regülasyon ortamında aşağıdaki gibi olumlu gelişmelerin olabileceğine anlamına gelmektedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ev sahibi ülkeye yabancı para girişi temini sağlayarak, ülkenin sermaye rezervini arttırmak, ülkedeki üretime yönelik çalışma hacmini arttırmak, ülke insanlarına iş temin etmek, ülkeye know-how bilgisi transfer etmek, global işletmecilik bilgisini öğretmek, deneyim sağlatarak yerli girişimleri daha verimli bir seviyeye getirmek gibi faydalar sağlamaktadır (Seyidoğlu, 2002, 139).

Ülkelerin yatırım cazibesi oluşturmada ekonominin güvenilirliği, istikrarı baş rolü alırken ülkedeki finansal piyasaların kuvveti bunun altyapısını sağlamaktadır (Alfaro ve diğ., 2006, 35). Yeni teknolojiler, verimliliği arttırıcı know-how yetisi ülkedeki insan kaynağını eğiterek ülkenin insan sermayesi birikimini kuvvetlendirir.

Yapılan incelemelerde, doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme oranlarıyla alakalı olumlu etkilerinin, daha yüksek sermaye birikiminden ziyade daha yüksek verimlilikten kaynaklandığını göstermektedir. DYY yeni teknolojilerin benimsenmesi için bir araçtır ve bu nedenle işgücünü yeni teknolojilerle çalışmaya hazırlamak için gereken eğitim, DYY'ın insan sermayesi birikimi üzerinde de bir etkisi olabileceğini düşündürmektedir (Borensztein ve diğ., 1997, 131). DYY'nin yerele etkisi çerçevesinde yapılan literatür taramalarında, DYY'nin bilgi yayılımı ekseninde yenilikçiliği etkilediği ve insan kaynaklarını ihtisaslaşmaya yönlendirdiği, kümelenmeye giden bir süreci etkilediği belirlenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin sanayileşmesi konusunda çok sayıda çalışma, başarılı teknolojik öğrenme prosesleri üzerine odaklanmıştır. Genel inanişaya göre yeni sanayileşen ülkeler, gelişmiş ülkelere teknoloji öğrenirler ve onlar kendi sahip oldukları teknolojik kapasiteyi oluştururlar (Çemberci, Sözer, Civelek, 2013, 4). Lakin organizasyonlar genel olarak bilgi yayılımını ve paylaşımını kuvvet kaybı olarak görmektedir (Çemberci, Sözer, Civelek, 2015, 146). Türkiye'deki otomotiv yan sanayi bu konuya örnek verilebilmektedir. Bazı ürünlerde yan sanayiye kuvvetlendirmek, iş yükünü azaltmak ve tedarik erişimini kolaylaştırmak için bilgi paylaşımı yapılırken; bazı ürünlerde güç kaybı endişesi sebebiyle paylaşım yapılmamaktadır. Yerel bazlı sürdürülebilir gelişmenin ana üstlenicisi, tekil doğrudan yabancı yatırımlardan edinilen inovasyon yeteneğinin kültür haline dönmesidir. Bu döngüsel sistem, devamlılık esaslı yatırım yapılabilirliği daha da arttıracaktır.

2.1.4. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, belirlenen bir ülkede belirlenmiş bir zaman akış tablosuna göre oluşturulan, imal edilen tüm son ürün ve hizmetlerin finansal değerini belirtmektedir. GSYİH, GSMH'dan farklı olarak, belirlenmiş bir zaman periyodunda, o ülkenin milli alanı dahilinde ister o ülkenin yerel ekonomiye değer yaratan kurumları olsun ya da yabancı tüzel veya gerçek kişiler tarafından imal edilmiş olsun, üretilmiş tüm son ürün ve hizmetlerin para türünden değeridir.

Ülkelerin gelişmişlik durumlarını gösteren bilgilerden biri olan Gayri Safi Yurt içi Hasıla (GSYİH) değerleri, ulusal ekonominin durumunu genel olarak bilgilendiren sayısal verilerdir (Uca, Civelek, Çemberci, 2019, 1243). Kısaca ülke içinde yaratılan katma değer toplamıdır.

Çalışmamızda ülkelerin ekonomik büyüklükleri, yıllık olarak hazırlanan gayrisafi yurtiçi hasıla rakamları referans alınarak ölçülmüştür. Çalışmada gayrisafi yurtiçi hasıla değişkenini ölçmek için Dünya Bankasının hazırladığı ülke bazlı gayrisafi yurtiçi hasıla ölçüm çalışmalarının 5 yıllık verileri kullanılmıştır.

2.2. Kavramsal Çerçeve

Kavramsal modeli oluşturmak, kavramsal temeller arasındaki ilişkileri belirleyip objektif olarak sunmak için ve birinci bölümünde ifade edilen araştırma amaçlarını desteklemek için her bir çerçeve içinde detaylı literatür taramalarıyla yapılmıştır.

Sistemsel yaklaşımla kurulacak ilişki model literatürle kuvvetlendirildikten sonra veriler ışığında analiz edilmektir. Oluşturulan literatür tabanlı ilişki modelde mikro ölçüde her bir kavram arasındaki ilişki incelenirken, makro ölçüde uzun vadeli sürdürülebilir etki esaslı ilişki model oluşturulmuştur.

2.2.1. Yenilikçilik ve Girişimcilik Arasındaki İlişki

Girişimciliğin belirlenmesinde etkili olan faktörlerden biri de psikolojik faktörlerdir. Bahse konu psikolojik etkenler; başarı güdüsü, kontrol arzusu, risk üstlenme isteği, ölçülemezliğe karşı uyum, özgüven ve yenilikçilik gibi alt etkenlerden meydana gelmektedir (Chye Koh, 1996, 19). Yenilikçilik tabanlı girişimcilik olgusunun fikir babası Schumpeter (1934, 43)'e göre girişimcilik, yenilikçi bir kişilikten meydana gelmektedir. Bu sebeptendir ki yenilikçilik olgusu, girişimciliğin özünü meydana getirmektedir. Böylelikle girişimciler üründe, çalışma yapısında, süreçlerde ve kurum yapısında da yeni olanlarla işe koyulmaktadır (Sundbo, 1998, 65).

Değişen dünya ile beraber uluslararası ticarete de girişimcilik ve yenilikçilik; ülkeler açısından sürdürülebilir kalkınma programlarında, globale entegre ekonomik çalışmalarda ve uluslararası rekabette pozisyonunu sağlamlaştırmak ve yükseltmek için kritik bir olgu olarak benimsenmiştir.

Çoğu çalışmada rastladığımız gibi girişimcilik ve yenilikçilik birbiri ile özdeşleşmiş hatta aynı varlığın farklı yüzleri olarak ifade edilmektedir. Burada girişimci kültürün, yenilikçiliği desteklemesi ve girişimcileri yenilikçi faaliyete yönelik teşvik etmesi etkindir. Merak bilindiği üzere bilimin temelini oluşturarak çok sayıda keşfin bulunmasını, bireylerin ilgi düzeyini yükselterek bireyleri keşif bazlı olumlayarak sağlamaktadır. Başka bir deyişle girişimcilikteki merak olgusu, yenilikçilik için elzem bir etkindir (Peljko ve diğ., 2016, 181).

Yenilikçilik ve Girişimcilik kavramlarını, teorilerinde en çok bahseden kişilerden biri de yukarıda bahsettiğimiz gibi Schumpeter'dir.

Detaylandırırsak Schumpeter'in yenilik teorisi, yaratıcı yıkıma sebep olan yenilikçi girişimcilikten bahsetmektedir. Schumpeter girişimciliği büyük oranda yenilikçilik kavramsal temelini çevresiyle ilişkilendirmiştir. Schumpeter'in çalışmalarına göre girişimci sıfatına sahipliğin yolu, değerli bir varlığın veya şirketin hak sahibi olmaktan çok geçmişte hayata geçirilmemiş bir düşünceyi ya da yeniliği hayata geçirmekten geçer. Hali hazır kullanıma elverişli potansiyel kaynakları, eski iş yapış biçimlerinden daha verimli yapan ve daha rekabetçi yenilik sever girişimci, gelişmiş ekonominin ana damarıdır. Girişimcinin var olan pazarı geliştirmek ve değiştirmek için yaptığı yeni çalışmalar sıra gelen ekonomik düzeni bozarak Schumpeter tarafından "yaratıcı yıkım" olarak adlandırılan duruma sebebiyet vermekle beraber konuyu doğrudan yenilik esaslı kılar.

Schumpeter, Ekonomik Kalkınma Teorisi adlı çalışmasında yenilikleri yapan kişi olan girişimciden bahsederken, Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi adlı çalışmasında girişimcinin önemini eski eserine göre nazaran daha az değer vermektedir ve yeniliklerin artık bireysel girişimcilikten çok, girişimci kültürden oluşan kurumsal şirketler atfetmektedir. Schumpeter'in girişimciler üzerinden yaptığı çalışmalarda yeniliklerin sürdürülebilir ekonomik gelişme üzerindeki öneminden bahsetmesi ve literatüre kazandırması bu alanda yapılan çalışmalara örnek teşkil etmiştir. Yenilikçiliğin, girişimcilikle olan ilişkisinde yaptığı çalışmaların etkisi büyüktür.

Yapılan literatür taramalarında yenilikçiliğin, girişimciliğe etkisi tespit edilmiş olup bu etkinin girişimsel kültür oluşmasıyla beraber sürdürülebilir yatırım iştahına

sebebiyet verdiği, bu durumunda uluslararası rekabet göz önüne alınarak ulusal kalkınma politikalarını desteklediği belirlenmiştir.

H₁: Yenilikçilik ile Girişimcilik arasında pozitif bir ilişki vardır.

2.2.2. Girişimcilik ve DYY Arasındaki İlişki

1976 yılında Hymer tarafından gerçekleştirilen çalışmada; yabancı yatırımların, kendi ülkesi dışında iş yapan şirketlerin, şirket kabiliyetlerinin farklılaşmış olmasından yola çıkarak var olan bir netice olduğunu belirtmektedir.

Bu sonuçtan bahisle yabancı firmalar gittikleri ülkeye sadece finansal varlık götürmeyecek aynı zamanda firma bünyelerinde bulunan know-how, işletme yönetimi bilgisi ve girişimcilik bilgisi dahilinde çeşitli varlıkları da ev sahibi ülkeye getirecektir (Yılmaz, 2008, 21). DYY'lerden yerele gelen girişimcilik bilgisi ile girişimlere bakış ve girişimlerin performansı değişmektedir. DYY'ın ev sahibi ülkeye bilgi ve teknolojik gelişmeler getirme kaynağı olarak hareket ettiği vurgulanmalıdır. Rekabet oranının artmasıyla birlikte girişimcilik faaliyeti de yükseliş eğilimi göstermektedir (Baumol, 1990, 12). Yukarıda bahsettiğimiz literatür taramalarında yabancı doğrudan yatırımların girişimcilere faydasından bahsedilirken ihtisaslaşmaya da gidilerek yabancı doğrudan yatırım kaynaklı yan sanayi oluşumu örnek verilebilmektedir. Girişimcilik kültürüne sistematik katkısı olan bu yönlü besleme de Schumpeter'in bahsettiği yenilikçilik esaslı girişimciliğin yarattığı etki olan piyasayı yıkıcı sürece rastlanılmamaktadır.

Tekil yabancı yatırımların yan sanayi oluşumu sürecindeki girişimciliğe katkısı, sürdürülebilir ulusal kalkınmaya beklenen etkiyi göstermemektedir. Yenilikçilikle beslenen girişimcilik kültürüne, dyy'lerden yaratılan değer olan ihtisaslaşma, verimlilik perspektifine sahip olunmasını sağlarken, uzun vadeli ulusal kalkınma politikaları için önemli olan sürdürülebilir büyümeyi devamlı kılan yatırım cazibesini teşvik etmektedir. 2.1.3.1.'de bahsettiğimiz üzere gelişmekte olan ekonomiler, ekonomilerinin yabancı girişlere açılma derecesini ölçmek zorundadır çünkü yabancı fonlara yönelik regülasyonsuz birçok teşvik yenilikçi girişimci faaliyetlerine engel teşkil edebilir. Ayrıca, yabancı firmaların yatırım kararı almadan önce fikri mülkiyet haklarını korumak için yasalar oluşturulurken, yerli firmaların rekabet gücüne zarar vermemek adına önemsenmelidir. Aksi takdirde yabancı bir firmanın, ev sahibi ülkeye yaptığı yatırım sektörel girişimciliğe gem vurabilir.

Yabancı yatırımın girişimsel ekonomiye zarar vermeye başladığı tarihten itibaren yenilikçi girişim kültüründen kaynaklanan yatırım sayısını azaltarak, yerli girişimcilerin sayısını azaltır. Ayrıca bireylerin, yabancı firmalarda daha fazla kazanç elde etmesi, girişimcileri kendi firmalarını kurmakta zorlamaktadır (Grossman, 1984, 74). Buradaki esas gayemiz, yabancı doğrudan yatırımları plansız olarak girişimcilik ekosistemine zarar vermektense çok, yabancı doğrudan yatırımları yerlileştirme politikası olmalıdır.

Milli refahı yükselten kalkınmayı temin eden ülkeler incelendiğinde, sanayi altyapısının geliştirilmesi, piyasadaki rekabet etkenlerinin desteklenmesi, milli kalkınmanın ivmelenmesi, istihdamın artması ve kazanç düzeyinin yükselmesi için finansal ve ticari yapının gelişime açık yenilikçi olduğu görülmektedir (Eren ve diğ., 2012, 487).

Yapılan literatür taramalarında, dyy'lerin girişimci kültüre bilgi yayılımı anlamında katkıları gözlenmekte iken kısa vadede dyy'lerin baskın etkisi sebebiyle girişimcilğe zararının görüldüğü, bununla beraber dyy'lerin yan sanayi başta olmak üzere girişimcilik kültürünü ihtisaslaşmaya teşvik etmesi; uzun vadede girişimcilik kültürü coğrafyalarda oluşan yatırım cazibesinin sürdürülebilir kalkınma politikasına zemin oluşturduğu gözlenmektedir.

H₂: Girişimcilik ile DYY arasında pozitif bir ilişki vardır.

2.2.3. DYY ile GSYİH Arasındaki İlişki

Doğrudan sermaye yatırımları ve gayrisafi yurtiçi hasıla etkenleri arasındaki ilişki durumu üç açıdan incelenmektedir. İlk olarak “doğrudan sermaye yatırımlarına bağlı büyüme” hipotezine göre doğrudan sermayenin ev sahibi ülkeye gelişi ülkenin varlık durumunu yükselterek, istihdam olanaklarını artırarak ve teknik bilgi yayılımını kolaylaştırarak ekonomik kalkınmayı desteklemektedir.

Başka bir fikre göre ise “büyümeye göre gelişen doğrudan sermaye akımları” hipotezini savunmaktadır. Bu hipotezin savı, ülkelerin büyümelerindeki artışın ülkede yatırım cazibesi yaratması ve yeni yatırımları çekerek refah artışını meydana getirmesidir (Abbes ve diğ., 2015, 278).

DYY ve büyüme üzerine yapılan çalışmaların temelleri, içsel ve neoklasik büyüme modelleri baz alınarak atılmıştır . Neoklasik modelde DYY'ler, gelen sermaye miktarını ve yatırımın etkinliğini yükseltir. Böylelikle DYY'ler, yatırım yapılan ülkenin gayrisafi yurtiçi hasılasına orta vadede geçici arttırıcı olurken, uzun vadede de sürdürülebilir kalkınmasına etki eder. Yenilenmiş içsel büyüme teorileri de teknolojik gelişimlerden faydalanarak uzun vadeli sürdürülebilir büyümeyi dikkate alır ve DYY'lerin bilgi yayılımı ve dağılımı fonksiyonlarıyla büyüme oranını sürdürülebilir hale getirdiği bir ekosistem üzerine odaklanır (Nair-Reichert, Weinhold, 2001, 164).

Tablo 7: DYY ile GSYİH Arasındaki İlişkisel Çalışmalar

Yazar(lar) ve Çalışma Yılı	Temel Bulgu(lar)	Özet Bulgu (DYY/GSYİH)
(Blomstrom, Lipsey, Zejan, 1992, 52)	1960 yılından başlayıp 1985 yılına kadar 5 yıllık periyotlardan oluşan çalışmada GSYİH'ye etki eden DYY'lerin oranının, yatırım sonrası 5 yıllık periyotta gsyih üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu ve DYY'lerin sadece yüksek gelir düzeyindeki ülkelerde büyümeyi destekleyici bir etken olduğu belirlenmiştir.	Pozitif
(Balasubramanyam, Salisu, Sapsford, 1996, 103)	İhracat güdümlü büyüme politikalarına sahip 18 GOÜ ülkesi üzerine yapılan çalışmalarda DYY gelişlerinin dış ticaret özgürlüğüyle büyümeyi arttırdığı belirlenmiştir.	Pozitif

(De Mello Jr, 1997, 32)	Gelen DYY'lerin içerdği ileri teknoloji, bulunulan çevreyle arasındaki teknolojik farklılıkları açarak büyüme etkenini azaltmaktadır. Hükümet politikalarının, yatırım cazibesi oluşturmaktaki etkeni tespit edilmiştir.	Ters yönlü
(Borensztein, De Gregorio, Lee, 1998, 134)	1970 ve 1989 yılları arasında 69 GOÜ ülkesinde yapılan çalışmalarda DYY'nin GSYİH üzerinde etkin rolünün olduğunu ve bunun da yatırım yapılan ülkedeki insan sermayesi derecesiyle ilişkili olduğu belirlenmiştir. İnsan sermayesinin yüksek seviyede olduğu ülkelerde DYY'nin pozitif olduğu ve düşük olan yerlerde ise negatif olduğu belirlenmiştir.	Pozitif ve Ters Yönlü
(De Mello, 1999, 150)	1970 ve 1999 yılları arasında OECD üyesi olan ve olmayan ülkelerde yapılan çalışmalarda sermaye durumu, imalat ve toplam faktör verimliliğindeki yükselmelerin teknolojik gerilikle bağlantılı olarak DYY-GSYİH ilişkilerinin değiştiği ve fark ne kadar arttıkça DYY'nin GSYİH'yi etkileme derecesinin o kadar azaldığı belirlenmiştir.	Ters yönlü
(Balasubramanyam ve diğ., 1999, 38)	İç pazarın genişliğinin, rekabetçi piyasanın ve insan sermayesinin varlığının, DYY'nin GSYİH'ye etkilemesinde etken olduğu belirlenmiştir.	Pozitif

Tablo 7 - devam

(Berthélemy, Demurger, 2000, 153)	1985 ve 1996 yılları arasında Çin Halk Cumhuriyetindeki 24 ilde yürütülen çalışmalarda, DYY'nin GSYİH'ye üzerinde etkin olduğunun ve bu durumda büyüme oranına, yeni gelen gelen teknolojilerinin kullanımına ve insan sermayesine bağlı olduğu belirlenmiştir.	Pozitif
(Lensink, Morrissey, 2006, 491)	1975 ve 1998 yılları arasında GOÜ'lerde yapılan çalışmalarda DYY'nin GSYİH üzerinde olumlu etkisi olduğunun ve DYY dalgalanmalarının GSYİH'yi negatif yönde etkilediğine dair gözlemler yapılmıştır.	Pozitif ve Ters Yönlü
(Alfaro ve diğ., 2001, 45)	1975 ve 1995 yılları arası yapılan çalışmalarda yatırım yapılan ülkenin finansal piyasalarının etkinliğinin, DYY'nin GSYİH üzerinde baskın etki olarak belirlemiştir.	Pozitif
(Zhang, 2001, 184)	1960 ve 1997 yılları arasında Uzak Doğu ve Latin Amerika ülkelerinde yapılan çalışmada, DYY'nin GSYİH üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu; bunun sebebinin de ihracat odaklı DYY'lerden, serbest piyasa ekonomisinden, yüksek eğitim imkanlarından ve insan sermayesinden kaynaklandığı belirlenmiştir.	Pozitif

Tablo 7 - devam

(Nair-Reichert, Weinhold, 2001, 170)	Dışa dönüklük esaslı hükümet politikalarının, DYY gelişlerinin ve GSYİH ile olan ilişkilerinin incelendiği bu çalışmada DYY'den GSYİH'ye nedensellik durumu tespit edilmiştir.	Pozitif
(Obwona, 2001, 80)	1981 ve 1995 yılları arasında Uganda'da yapılan çalışmada siyasal istikrarın, makro ekonomik politikaların ve güvenlik durumunun, DYY'ler açısından yatırım cazibesi oluşmasında destek ve teşviklerden daha önemli olduğu gözlemlenmiş ve DYY'lerin GSYİH'ye olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir.	Pozitif
(Ram, Zhang, 2002, 214)	Bu çalışmada daha önce Borensztein (1998), Barthelemy (2000) ve Balasubramanyam (1999) tarafından tespit edilen çıktılar gözlemlenememiştir. Kısaca DYY ve eğitim seviyesi arasındaki bütüncüllük belirlenememiştir.	Belirsiz
(Campos, Kinoshita 2002, 418)	Orta ve doğu Avrupa ülkeleriyle beraber eski sovyet ülkeleri arasında seçilen 25 ülkede yapılan çalışmada, DYY'lerin GSYİH üzerinde önemli bir rolünün olduğu belirlenmiştir. Bu tür yatırım ortamlarında, sanayileşme ve nitelikli insan sermayesine sahip olmanın teknolojiyi yerleştirmekte kuvvetli etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.	Pozitif

Tablo 7 - devam

(Carkovic, Levine, 2005, 195)	1960 ve 1995 yılları arasında GÜ ve GOÜ'lerde yürütülen çalışmada, DYY'nin GSYİH üzerinde hiçbir anlamlı etkisi bulunamamıştır. Sadece 5 yıllık periyotlarda belirsiz etkileri olduğu belirlenmiştir.	Belirsiz
(Nunnenkam, Spatz 2003, 37)	Yapılan çalışmada, DYY'lerin GSYİH üzerindeki etkisinde yatırım yapılan sektörün durumunun önemi ifade edilmektedir. Bu yaklaşımla, yurtiçi ve yurtdışı piyasaya ulaşım kabiliyeti, bilgi yoğunluğu, teknolojik seviye ve faktör gereksinimi gibi sektörün durumsal özelliklerine bağlı olarak DYY'nin GSYİH'yi pozitif yönde etkileyebileceğini belirlemiştir.	Pozitif
(Basu, Chakraborty, Reagle, 2003, 515)	1978 ve 1996 yılları arasında 23 GOÜ ile ilgili yapılan çalışmada, DYY ile GSYİH arasında eş bütünleşme testi ile nedensellik ilişkisi belirlenmiştir. Açık ve kapalı ekonomilerde farklılıklar gözlemlenmiştir. Dışa açık piyasalarda DYY ile GSYİH arasında kısa ve uzun vadede iki yönlü nedensellik mevcut iken kapalı piyasalarda sadece DYY'den GSYİH'ye doğru nedensellik mevcuttur.	Pozitif

Tablo 7 - devam

(Choe, 2003, 56)	1971 ve 1995 yılları arasında 80 ülkede yapılan çalışmada, DYY ile GSYİH arasında iki yönlü nedensellik ilişkisi çıkmıştır. Ama DYY'den GSYİH'ye doğru olan nedensellik, GSYİH'den DYY'e doğru olan nedensellikten daha zayıf olarak belirlenmiştir.	Pozitif
(Mencinger, 2003, 507)	1994 ve 2000 yılları arasında GOÜ'ye yönelik yapılan çalışmada, DYY/GSYİH ile Sabit Sermaye Yatırımları/GSYİH arasında nedenselliğe rastlanılmamıştır. Bu durum, özelleştirme yada devralma yatırımlarıyla ilişkilendirilmiştir.	Belirsiz
(Hansen, Rand, 2006, 40)	1970 ve 2000 yılları arasında 31 GOÜ'de yapılan çalışmada, GSYİH seviyesiyle DYY/GSYİH arasında iki yönlü nedensellik belirlenmiştir.	Pozitif
(Merlevede, Schoors, 2004, 730)	25 GOÜ'de yapılan çalışmada, reformların yapılış zamanının ve hızının, DYY'nin GSYİH üzerindeki etkisinde önemi incelenmektedir. Rakiplerine kıyasla eski tarihlerde reform yapan ülkelerin GSYİH üzerindeki etkisi daha kuvvetli iken; yeni reform yapan ülkelerin GSYİH'sinin negatif etkilendiği belirlenmiştir. Lakin genel itibariyle DYY'nin etkili olduğu ve bunun da GSYİH'yi olumlu etkilediği belirlenmiştir.	Pozitif

Tablo 7 - devam

(Papaioannou, 2004, 12)	1993 ve 2001 yılları arasında 43 GOÜ'de yapılan çalışmada, kapsayıcı bir imalat fonksiyonu belirlenmiş ve DYY'nin yerleşmesinin GSYİH'ye kuvvetli etkisi olduğu belirlenmiştir.	Pozitif
(Mody, Murshid, 2005, 265)	1979 ve 1999 yılları arasında 60 GOÜ'de yapılan çalışmada, yabancı sermaye akımlarının yerel yatırımlar üzerindeki ilişkiselliği gözlemlenmiş, bu akımların yerel yatırımları tetiklediği ve toplam artan yatırım oranıyla GSYİH üzerinde pozitif etki doğurması beklenmektedir.	Pozitif
(Chowdhury, Mavrotas, 2005, 68)	1969 ve 2000 yılları arasında gelişmekte olan ekonomilerden Malezya, Şili ve Tayland üzerinde yapılan çalışmada, todayamamoto testi kullanılarak Şili'de GSYİH'den DYY'e doğru nedensellik, Tayland ve Malezya'da DYY ve GSYİH arasında iki yönlü nedensellik belirlenmiştir.	Pozitif

GSYİH'nın önemi yatırımlara cazibe ortamı oluşturmasından başlamaktadır çünkü yüksek büyüme oranlarına sahip ekonomiler, yüksek kâr olanağı sağlamaktadır. Bu nedenle DYY, yüksek kâr potansiyeline sahip ekonomilere, ülkelere yönelmektedir.

Erdal ve Tatoğlu (2002, 5), DYY'in lokasyon ile ilgili belirleyicilerini (büyüme oranı vb.) araştırdıkları çalışmalarında, 1980-1998 yılları arasında Türkiye'ye DYY girişlerinin seviyesini analiz etmişler ve gerçek GSYİH büyüme oranının iç pazarın çekiciliği için bir örnek teşkil ettiğini ve DYY girişleri ile alakalı pozitif ve ölçülebilir bir reaksiyona sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bashir (1999, 36) çalışmasında, Türkiye, Ürdün, Cezayir, Fas, Mısır gibi ülkeleri göz önüne almış ve bahsi geçen ülkelerde yabancı sermaye yatırımlarının GSYİH'da büyüme etkisi yarattığı sonucuna varmıştır. Halicioğlu ve Halicioğlu (2006, 29), 1991 ile 2001 aralığındaki dönemde 140 ülkeyi kapsayan çalışmada, ülkelerin makro ekonomik değişkenlerini kullanmak marifetiyle doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile GSYİH'da büyüme kavramları arasındaki ilişkiyi incelemiş, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve GSYİH'da büyüme oranı arasında olumlu ve ölçülebilir bir bağın varlığı sonucuna ulaşmışlardır.

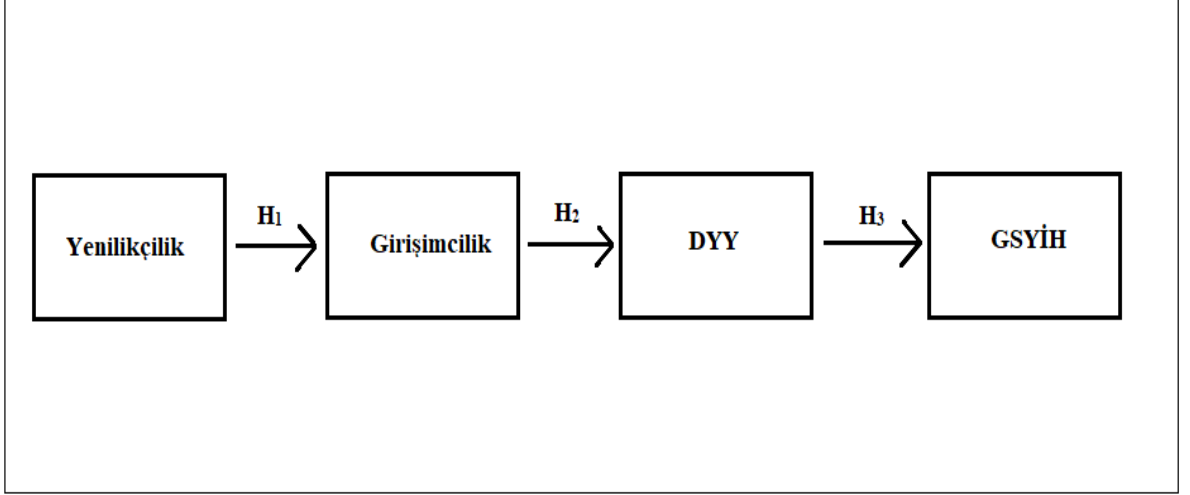
Wong ve diğerleri (2005, 337) 37 ülkenin Global Girişimcilik İzleme bilgileri işlenilerek oluşturulan çalışmalarında, yatırım faaliyet çeşitlerinden sadece normalin üstündeki büyüme potansiyeli olan girişimsel yatırımların, GSYİH büyümesinde değerli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Martin ve diğerleri (2010, 140), OECD dahilinde olan 25 ülkede girişimsel yatırımcılık, GSYİH ve gelir dağılımı ile alakalı incelemelerde girişimciliğin, yatırımlar vesilesiyle dolaylı da olsa GSYİH üzerinde olumlu bir etkiye haiz olduğu sonucuna varmışlardır. Aparicio ve diğerleri (2016, 102), 43 ülkenin Global Girişimcilik İndeksi verilerini inceleyerek yaptıkları çalışmalarda fırsat algısı yüksek girişimciliğin dolayısıyla girişim tabanlı yabancı yatırımların GSYİH'ya olumlu bir etkisi olduğu sonucunu ortaya çıkarmışlardır.

Yapılan literatür taramalarında doğrudan yabancı yatırımların, gayrisafi yurtiçi hasıla üzerindeki etkisi tespit edilmiş olup bu etkinin gayrisafi yurtiçi hasıla üzerindeki etkisinde kısa ve uzun vadeli çıktıları olduğu, girişimsel tabanlı ve yabancı yatırımcı tabanlı yatırımlar arasındaki farkların etki sonuçları da incelenerek, ilişki bağlamda aralarında pozitif bir etki olduğu belirlenmiştir.

H₃: DYY ile GSYİH arasında pozitif bir ilişki vardır.

2.3. Kavramsal Model

Yapılan çalışmalar neticesinde Şekil 4'teki kavramsal model ortaya çıkarılmıştır.

Şekil 4: Kavramsal Model

3. ARAŞTIRMA METODU VE ÖLÇÜM

Bu çalışmada önerilen kavramsal model, yenilikçilikle girişimciliğin, girişimcilikle doğrudan yabancı yatırımların, doğrudan yabancı yatırımlarla gayrisafi yurtiçi hasıla arasındaki ilişki modelini sürdürülebilirlik çerçevesinde incelemektedir. Gayrisafi yurtiçi hasıladaki artışın ulusal kalkınma politikasına göre kısa ve uzun vadeli arttırım yöntemlerinde, doğrudan yabancı yatırımların hangi ekosistem üzerine inşa edildiği ve yatırımın gayrisafi yurtiçi hasıla üzerindeki etkisini gösterirken; bizim için önemli olan kısa vadeli planda yabancı yatırımlardan bilgi yayılımıyla bireysel ve kurumsal ihtisaslaşmanın temini için gerekenleri temin etmekle beraber, yenilikçilik yaklaşımlarıyla evrilmiş böylelikle girişimsel kültüre ev sahipliği yapan ülkenin yatırım cazibesi yaratarak yabancı yatırımları buraya çekerek ve bu yatırımları yerleştirerek uzun vadeli gayrisafi yurtiçi hasılanın sürdürülebilir artışında verimli kılmasıdır.

Bahse konu ilişkileri test etmek için deneysel araştırmalar yapılmıştır. Bu alan, hipotezleri kurulan kavramsal temeller arası ilişkileri ve oluşturulan kavramsal modelin test süreciyle alakalı metodolojik uygulamaları içermektedir. Araştırma tasarımı kısmında araştırma gerekçesine uygun bir tasarım belirlenmesi; veri toplama kısmında verilerin nasıl temin edildiği ifade edilmektedir.

3.1. Araştırma Tasarımı

Ortaya çıkarılan kavramsal modelde ana amacımız gayrisafi yurtiçi hasılaya etki ettiği bahsedilen ve yatırım cazibesi oluşturmak için devletler tarafından azami teşvik edilen yabancı doğrudan yatırımların kısa ve uzun vadedeki etki durumudur. Gayrisafi yurtiçi hasılaya etki ettiği literatür taramalarında belirlenen yabancı doğrudan yatırımların tersine çözümleme ile hangi türlerinin gayrisafi yurtiçi hasılda sürdürülebilir etki sahibi olduğuna bakılmaktadır. “Bu aşamada bir ülkeye neden yabancı yatırım ilgisi oluşmakta” sorusu gündeme gelebilmektedir.

Gayrisafi yurtiçi hasılaya etki eden yabancı doğrudan yatırımların, yatırım yapılan ülkedeki girişimcilik kültürüyle ne ölçüde ilişkilendirilebildiği bir sonraki araştırma alanımızdır. Ve o ülkedeki girişimciliğe, yenilikçilik olgusunun etkisi ise başlangıç araştırma alanımız olarak belirlenmiştir. Kavramsal modelimizin ortaya çıkma hali olan araştırma tasarımı bu şekilde kurgulanmıştır.

3.2. Veri Toplama

Çalışmamız, çeşitli uluslar arası kurumlardan temin edilen ikincil veri kullanımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada doğrudan yabancı yatırımlar değişkenini ölçmek için Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) ve Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) hazırladığı Doğrudan Yabancı Yatırım Endeksi yıllık verileri, gayrisafi yurtiçi hasıla değişkenini ölçmek için Dünya Bankasının hazırladığı ölçeği, girişimcilik değişkenini ölçmek için Global Girişimcilik ve Geliştirme Enstitüsü tarafından hazırlanan Global Girişimcilik İndeksinin verileri, yenilikçilik değişkenini ölçmek için Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü tarafından hazırlanan Global İnovasyon Endeksinin verileri kullanılmıştır. Çalışmalar, 6 kıtada bulunan 43 ülkenin 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 olmak üzere 5 yıllık verileri üzerinden yürütülmüştür.

Bu çalışmada değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamış olan hipotezleri, test etmek için Yapısal Eşitlik Modellemesi yöntemi kullanılmıştır.

4. VERİ ANALİZİ VE SONUÇLAR

Veri analizi ve sonuçlar bölümünde, analiz edilen verilerin sonuçlarıyla ve hipotez testleri sonuçları paylaşılmaktadır. Öncelikle istatistikler, açıklayıcı bilgiler ile izah edilmektedir. Sonrasında ise istatistiksel analizlerin çıktıları, hipotez testleri ve model uyum çıktıları bulunmaktadır. Yeterliliği ifade eden önemli istatistikler ve yapısal eşitlik modelinin uygulaması, AMOS ve SPSS adındaki data işleme programlarında gerçekleştirilmiştir.

4.1. İstatistiksel Analiz

Yapısal Eşitlik Modeli (YEM), 2. Bölüm'de geliştirilen hipotezleri test etmek ve ölçek sorularını arındırmak için temel istatistiksel analiz aracı olarak kullanılmıştır. YEM, kavramsal modelin doğasına uygun bir şekilde hipotez testlerini değerlendirecek uygun bir teknik olarak görülür. Psikoloji ve Sosyal Bilimler'de YEM'in yaygın kullanımı söz konusudur. Bu doğrulayıcı metotların kullanılmasının bir diğer nedeni de, araştırmacılara kavramsal modellerinin yeniden şekillenmesi ve kapsamlı bir anlama kavuşması konusunda fayda sağlamasıdır (Anderson, Gerbing 1988, 411).

YEM, diğer istatistiksel tekniklere göre birçok avantaj sağlar. Mesela, gizli değişkenler arasındaki beklenen ilişki söz konusu olduğunda gizli değişkenlerdeki ölçüm hatalarını hesaplar. Buna ilave olarak, YEM, bir birine rakip kavramsal modellerin kıyaslanması için de ideal bir metottur. Bunun yanında ileriye yönelik teori geliştirme konusunda araştırmacılara kolaylık sağlayan bir tekniktir (Cheung, 2005, 91).

Bu araştırmacılara göre, yapısal modelin en açık ve seçik araştırması tahmin edilen katsayıların önemini içerir. Öncelikle, modelin uygunluğu kabul edilir, daha sonra araştırmacılar YEM analizi sonuçlarını tüm hipotezlere karşı analiz ederler ve yapılar arasında karşılıklı ilişki olup olmadığını araştırırlar (Civelek, 2018, 38). Özellikle, aşağıdaki uyum endeksi, modelin bileşenlerinde olduğu kadar, kavramsal modelle veri arasındaki genel uyumun yeterliliğini belirlemek için kullanılır. Çıktıları yorumlarken tek bir istatistiğe bakarak yorum yapmak doğru ve yeterli olmayabilir. Uygunluk istatistikleri tasarlanan modelin gerçek ile ne derece uyduğuna test eder, dolayısıyla modelin yapısal geçerliliğini ortaya koymaktadır.

Birçok uygunluk istatistiği vardır, bunların birbirlerinden üstün ve zayıf yanları söz konusudur (Bagozzi, Yi, Singh, 1991, 139). Dolayısıyla tek bir istatistiğe dayanarak modelin iyi ya da kötü biçimde gerçeğe uygunluk ölçütleri hakkında yorum yapmak yetersiz ve yanlış olabilmektedir. Bu sebeptendir ki ölçümleri tamamen inceleyerek yorum yapılmalıdır zira bu istatistiklerden kimi örnek büyüklüğüne, kimi serbestlik derecesine aşırı duyarlı iken, bazıları ise modelin karmaşıklığına ya da basitliğine duyarlılık göstermektedir.

Uygunluk istatistikleri iki temel kategoride incelenmektedir. Bunlardan ilki “mutlak uygunluk ölçütleri” olarak adlandırılır. Mutlak uygunluk ölçütleri, ön modelin örneklem verisi ile uygunluğunu kontrol eder, bir bakıma bu istatistikler veri sonucu oluşan modelin tasarlanan model kalıbına sokulduğunda ne derece uyum sağladığını gösterir (McDonald, Ho, 2002, 64). Bu kategoride incelenen istatistikler: Ki-Kare (CMIN), Ki-Kare/df, RMSEA, GFI değerleridir. Aşamalı uygunluk ölçütleri ya da diğer adı ile karşılaştırmalı uygunluk ölçütleri ki-kare değerini ham biçiminde kullanmak yerine bu değeri bir referans model ile kıyaslar ve sıfır hipotezini (tüm değişkenlerin ilişkisiz olduğu hipotezi) reddetmek şeklinde işler (McDonald and Ho 2002, 63). Bu kategoride ele alınan diğer istatistikler ise CFI, TLI ve NFI değerleridir. Aşağıda Uyum Ölçeklerinin tanımı yapılmıştır:

– **Ki-kare Olabilirlik Oranı Testi (The Likelihood Ratio Chi-Square Test) (CMIN)**, modelin genel uygunluk halini analiz etmek için kullanılan temel ölçme yöntemidir ama büyük örneklerde yalnız ki-kare testine bakılarak yorum yapılamaz. Bu testin çalışma sistemi veriden elde edilen katsayı ve modelin varyansı ile model arasındaki varlığın derecesini gösteren bir uygunluk ölçüsüdür.

Anlamı olmayan farkı belirler. CMIN değeri ne kadar pozitif düşerse uyumluluk derecesi o kadar yüksek görünmektedir.

- **İlişkili Ki-Kare Oranı (The Chi-Square Ratio) (CMIN/DF)**, modelin serbestlik derecesine yönelik CMIN istatistiklerini düzelteren, ki kare'nin serbestlik derecesine bölümünden elde edilen kesin bir uygunluk ölçüsüdür. 1 ve 2 arası ile 1 ve 3 arasındaki oranlar genelde kabul edilebilir bir uygunluk olarak değerlendirilir (Hair ve diğ., 2006, 16).

- **Bentler Karşılaştırmalı Uyum Endeksi (The Bentler Comparison Fit Index) (CFI)**, değişkenler arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı bağımsız model ile çeşitli modellerin karşılaştırılmasına imkan sağlayan artımsal bir uyum istatistiğidir. NFI'nın geliştirilmiş versiyonudur. Örneklem büyüklüğünden en az etkilenir. 0 ile 1 arasında değer alan endekste, başlarda 0.90 eşik değer gösterilirken, sonraları 0,95 ve ve üzeri değer uyumu gösterir (Bentler, Bonett, 1980, 588).

- **Tucker Lewis Endeksi (The Tucker Lewis Index) (TLI veya NNFI)**, boş model ile önerilen kavramsal model arasındaki karşılaştırmalı endeks için ölçümde minimizasyon esaslı çalışan artımsal bir uyum istatistiğidir. Örneklem büyüklüğünün etkisini ortadan kaldırmak için NNFI (non-normed fit index) veya başka adıyla TLI istatistiği ortaya atılmıştır. TLI istatistiği model karmaşıklıkça düşme eğilimi göstermektedir, ayrıca her ne kadar NFI kadar olmasa da örnek büyüklüğüne duyarlıdır ve düşük örnek büyüklüklerinde diğer istatistikler iyi uygunluk gösterse de düşük uygunluk değerleri verebilmektedir. 0.90 ve üzeri alacağı değerler, uygunluk göstergesidir.

- **Norm Fit İndeksi (NFI)**, istatistiği modelin ve sıfır modelinin değerlerini karşılaştırırken., sıfır modeli ölçülen değişkenlerle ilişkilendirilmeyen model olarak ifade edilmektedir. NFI değeri 0 ile 1 arasında değer almaktadır ve eşik değer olarak 0.90 değeri iyi uygunluğu ifade ediyor olarak kabul edilmektedir (Hu, Bentler, 1999, 55). NFI istatistiğinin en eksik yanı 200'ün altındaki örnekleme çalışılmış modellerin uygunluğunu düşük göstermesidir (Mulaik ve diğ., 1989, 430).

- **Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA)**, araştırmacıya bilinmeyen fakat optimum şekilde planlanmış olduğu parametrelerin, ana kütleli kovaryans matrisi ile ne derece uyumlu olup olmadığı hakkında bilgi veren bir istatistiktir (Byrne, 2013, 25). Örneklem üzerinde ortaya çıkabilecek beklenen her bir serbestlik derecesinin ortalama farklılığını karşılaştıran kesin bir uygunluk ölçüsüdür. Bu nedenle, bu endeks, örneklem büyüklüğü tarafından göreceli olarak olumsuz etkilendiği düşünülür. Oran içerisindeki 0.05 – 0.08 arasındaki değer uygun kabul edilir (Baumgartner, Homburg, 1996, 161).

Bu sebeptendir ki RMSEA'yı uygunsuzluk testi olarak adlandırabiliriz çünkü 0,1'e yaklaşan ve aşan değerler uygunsuz olarak anlamlandırılabilir.

- **Uyum İyiliği İndeksi (GFI)**, istatistiği Ki-Kare istatistiğinin örneklem büyüdükçe yükselmesi sorununu ortadan kaldırmak üzere ortaya çıkarılmıştır ve örnek büyüklüğüne daha az duyarlıdır. Temel olarak model kovaryans ve varyanslarının, ölçülen varyans ve kovaryans ile oranlamasının bir sonucudur. Özetle gerçek ile modellenenin oransal kıyaslamasıdır (Maiti, Mukherjee, 1991, 179). GFI'da eşik değeri genel örneklerde 0,9 üzeri alınırken, küçük örnek gruplarında 0,95 üzeri de alınabilmektedir. AGFI, GFI istatistiğinin serbestlik derecesi esas alınarak düzeltilmiş halidir.

İstatistiksel analizin kalitesini yükseltmek için özel psikometrik uygulamaların ayrıntılı bir analizi yapılmıştır. Bu analiz, güvenilirliği ve geçerliliği artırmak, sapmayı ve hatayı azaltmak amacıyla yapılmıştır. Zayıf ölçüm herhangi bir bilimsel araştırmayı geçersiz kılabilir (Kerlinger, Lee, 2000, 63).

Kısaca YEM araştırmacıya iki çıktıyı göstermektedir. Birincisi, faktör yükleridir aynı temel bileşenler ve ortak faktör analizlerindeki gibi. Buna ek olarak da hata varyansları hakkında bilgi temin edecektir. İkinci ve asıl olan çıktı, uygunluk değerlendirmesidir. Bir başka ifadeyle model uygunluk durumu, faktörler ve faktörlerin yük durumları kadar elzemdir.

Tablo 8'de görüldüğü gibi 4 değişken arası ilişki pearson korelasyon katsayısının hesaplanması ile gözlemlendi ve bu gözlemlerde değişkenler arası korelasyonun güçlü ve istatistiksel olduğu gözükmektedir. Değişken bazlı, 215 sayıdan oluşan veri setindeki iki yönlü anlamlılık düzeyi aşağıda belirtildiği oranlardaki gibi anlamlı gözükmektedir.

Tablo 8: Korelasyon Katsayısı Tablosu

	Açıklama	Girişimcilik	Yenilikçilik	DYY	GSYİH
Girişimcilik	Pearson Korelasyonu	1	,838**	,182**	,156*
	2 Yönlü Anlamlılık		,000	,008	,022
	Sayısı	215	215	215	215
Yenilikçilik	Pearson Korelasyonu	,838**	1	,204**	,199**
	2 Yönlü Anlamlılık	,000		,003	,003
	Sayısı	215	215	215	215
Doğrudan Yabancı Yatırım	Pearson Korelasyonu	,182**	,204**	1	,843**
	2 Yönlü Anlamlılık	,008	,003		,000
	Sayısı	215	215	215	215
Gayrisafi Yurtiçi Hasıla	Pearson Korelasyonu	,156*	,199**	,843**	1
	2 Yönlü Anlamlılık	,022	,003	,000	
	Sayısı	215	215	215	215

** Korelasyon, 0,01'deki anlamlılık düzeyi (2 yönlü).

* Korelasyon, 0,05'deki anlamlılık düzeyi (2 yönlü).

Bu bölüm değişkenler arasındaki uyum ilişkisini göstermektedir. Yukarıdaki tabloda 4 değişken başlığı altında, her bir başlık bünyesinde 215 adet veriden oluşan veri setinin pearson korelasyonuna ve t analizine göre değişkenler arasındaki uyum ilişkileri incelenmektedir.

Pearson korelasyonuna göre yenilikçilikle, girişimcilikle arasında 0,838 oranında çok yüksek korelasyon olduğu belirlenmiştir. Bu iki değişken arasındaki ilişkinin çok kuvvetli olduğu anlamına gelmektedir. Girişimcilik ile yabancı doğrudan yatırım değişkenleri arasında zayıfa yakın ilişki olduğu pearson korelasyonuna göre belirlenmiştir. Yenilikçilik ile yabancı doğrudan yatırım değişkenleri arasındaki ilişkiyi de zayıf ilişki olarak adlandırabiliriz. Burada bizler için önemli iki değişken olan yabancı doğrudan yatırımlar ve gayrisafi yurtiçi hasıla arasındaki, pearson korelasyon analizine göre 0,843 ile çok kuvvetli ilişki olduğu anlamına gelmektedir.

Tablodaki 2 yönlü anlamlılık değeri satırı, belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını ifade etmektedir. 2 yönlü anlamlılık değerinin, 0,05'ten büyük olması iki değişken arasındaki artış ve azalışlarda anlamlı bir ilişkisellik olmadığını ifade etmektedir. Yenilikçilik ve girişimcilik değişkenleri arasında 0 değeri ile anlamlı ilişki bulunmaktadır. Girişimcilik ve yabancı doğrudan yatırımlar arasında 0,08 değeri ile değişkenler arasındaki artış ve azalışlarda anlamlı ilişki bulunmamaktadır. Yenilikçilik ve yabancı doğrudan yatırımlar arasında 0,03 değeri ile anlamlı bir bulunmamaktadır. Sıralı kavramsal modelimizdeki son iki değişkenimiz olan yabancı doğrudan yatırımlar ile gayrisafi yurtiçi hasıla arası, sıfır değeri ile çok kuvvetli anlamlılık barındırmaktadır. 2 yönlü anlamlılık ile alakalı bazı araştırmacılar Pearson.'a göre daha az önem verilmesi gerektiğini düşünüyor.

Tablo 9: Regresyon Ağırlıklandırma Tablosu

Hipotez İlişkileri			Tahmin	Standart Hatası	Kritik Oran (t değeri)	P Değeri	Etiketi
H ₁ :Yenilikçilik	→	Girişimcilik	1,413	,063	22,499	***	par_2
H ₂ :Girişimcilik	→	DYY	,076	,028	2,703	,007	par_3
H ₃ : DYY	→	GSYİH	,414	,018	22,929	***	par_1

Bahse konu hipotezimiz yapısal eşitlik modellemesi ile amos veri işleme programında değerlendirilmiştir. Yukarıda görmüş olduğunuz regresyon ağırlıklandırma tablosunda değişkenler arası ilişkiler değerlendirilmiştir.

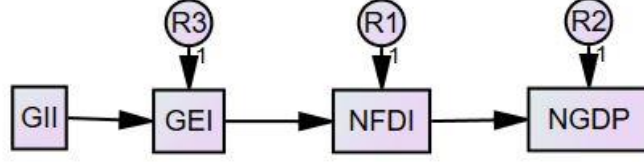
Regresyon katsayısına bakarak yenilikçiliğin, girişimcilik üzerinde kuvvetli bir etkisi olduğunu ve aynı ilişkide kritik oranın 1,96'dan büyük olması doğru anlamlandırıldığını göstermektedir. P değeri 0,001'den daha küçük olduğunda *** işareti konmaktadır. P değeri 0,05'den küçük olduğunda anlamlılığı ifade etmektedir. P değerine göre H₁ hipotezi anlamlıdır. Girişimcilik ve doğrudan yabancı yatırımlar arasında regresyon katsayısı etki anlamında kuvvetli olmasa da kritik değerin 1,96'dan büyük olması ve p değerinin 0,05'den küçük olması anlamlı ilişkilerini ifade etmektedir. H₃ hipotezimiz olan doğrudan yabancı yatırımların, gayrisafi yurtiçi hasıla üzerindeki etkisinde regresyon katsayımız orta kuvvette iken kritik oran değerimiz çok yüksektir. P değerinin 0,001'den küçük ve yüksek anlamlılık sahibidir.

**Tablo 10: Kavramsal Modeldeki Temellerin Korelasyonu
(Standart Regresyonla Ağırlıklandırma)**

Hipotez İlişkileri			Tahmin
H ₁ :Yenilikçilik	→	Girişimcilik	,838
H ₂ :Girişimcilik	→	DYY	,182
H ₃ : DYY	→	GSYİH	,843

Standardize edilmiş regresyon katsayısı tablomuzda yenilikçiliğin girişimcilik üzerinde, doğrudan yabancı yatırımların gayrisafi yurtiçi hasıla üzerinde yüksek etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Girişimciliğin ise doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde az etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 5: Amos Model Çıktısı

Modelin Uyumluluk Analizi kısmında uyum iyiliği ölçütlerine baktığımız da GFI değeri 0,992 değeri ile 0,9’u aşması sebebiyle iyi bir model göstergesidir. Bu gözlenen değişkenler arasında yeterince kovaryansın hesaplandığını anlamına da gelmektedir. AGFI değeri, GFI değerinin yüksek örnek sayısındaki eksikliğini gidermek amacıyla kullanılmaktadır. AGFI, 0,973 değeri ile 0,9’u geçmesi sebebiyle başarılı bulunmaktadır.

Tablo 11: RMR, GFI Sonuçları

Model	RMR	GFI	AGFI	PGFI
Varsayılan model	1,264	,992	,973	,298
Doymuş model	,000	1,000		
Bağımsız model	41,957	,563	,272	,338

CMIN/DF değeri olan 1,179 ile 1’e aşırı yakınlığı sebebiyle modelin kuvvetle kabul edilebilirliğini göstermektedir.

Tablo 12: CMIN Sonuçları

Model	NPAR	CMIN	DF	P	CMIN/DF
Varsayılan model	7	3,536	3	,316	1,179
Doymuş model	10	,000	0		
Bağımsız model	4	535,856	6	,000	89,309

CFI değeri 1'e yaklaştıkça modelin güçlü uyum içinde olduğunu ifade eder. Modelimizin CFI değeri olan 0,999 ile güçlü uyum içinde olduğu belirlenmiştir.

NFI değeri varsayılan modelin temel yada sıfır hipoteziyle olan uygunluk ilişkisini incelemektedir. NFI değerimiz, 0,993 ile yüksek uyum iyiliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 13: NFI, CFI Sonuçları

Model	NFI	RFI	IFI	TLI	CFI
Varsayılan model	,993	,987	,999	,998	,999
Doymuş model	1,000		1,000		1,000
Bağımsız model	,000	,000	,000	,000	,000

Beklenen her bir serbestlik derecesinin ortalama farklılığını karşılaştıran kesin bir uygunluk ölçüsü olan RMSEA'ya uygunsuz testi demek daha doğru olmaktadır. RMSEA değeri 0,08 altında olan değerler için modeller için uygun değer kabul edilir. RMSEA değerimiz 0,029 ile uygun değer olarak belirlenmiştir.

Tablo 14: RMSEA Sonuçları

Model	RMSEA	LO 90	HI 90	PCLOSE
Varsayılan model	,029	,000	,122	,529
Bağımsız model	,642	,597	,689	,000

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bu çalışmada gayrisafi yurtiçi hasılaya etki eden yabancı doğrudan yatırımlar, yabancı doğrudan yatırımlara etki eden girişimcilik ve girişimciliğe etki eden yenilikçilik faktörleri bir bütün olarak incelenmiştir. Bahse konu ilişkiler ağı, literatür tabanlı incelenmiş anlamlı bağlar belirlenmiştir. Bu çalışmaların istatistiksel olarak anlamlılığını değerlendirmek üzere altı kıtadaki kırk üç ülkenin yenilikçilik indeksi, girişimcilik indeksi, doğrudan yabancı yatırım miktarı, gayrisafi yurtiçi hasıla miktarı olmak üzere 5 yıllık verileri temin edilmiştir. Bu çalışma bahse konu ilişkiyel ağı bir bütün olarak ortaya koyarak diğel çalışmalardan ayrılmaktadır.

Birinci bölümde belirtilmiş araştırma sorularını yanıtlamak adına model ve ilişkiyel hipotezler test edilmiştir. Çıktı sonuçlarının, gayrisafi yurtiçi hasılayı etkileyen faktörler açısından, bütüncül yaklaşımıyla literatüre katkı sağlamıştır.

Aşağıda bulunan 3 araştırma sorusuna cevap aranmıştır:

- 1- Gayrisafi yurtiçi hasılayı ne arttırır?
- 2- Gayrisafi yurtiçi hasılayı arttıran yabancı yatırımlar hangi ekosistemlere yatırım yapar?
- 3- Girişimcilik ekosisteminin oluşmasını yenilikçilik ne kadar etkiler?

Bu üç soru etrafında oluşan ve bu soruları cevaplandırmak adına test edilen ve önerilen kavramsal modelimiz, her bir ilişki çıktısını dikkate alarak bütüncül olarak değerlendirilmiştir.

Bu bölümde, araştırma soruları yönlendirmesiyle çıktıları tartışılacak, teorikte ve pratikte uygulama alanlarından bahsedilecektir. Araştırmanın katkıları kısmında hipotez testlerinin çıktıları literatür tabanlı değerlendirilecek, yapılan araştırmanın katkıları ifade edilecektir. Bölümün son kısmı olan sınırlandırmalar ve ileri araştırmada, konular ve sınırlardan bahsedilecektir.

5.1. Sonuçların Tartışılması

H₁ hipotezi, yenilikçiliğin girişimciliği beslediğinden bahsederken pozitif yönde anlamlılığa sahip olduğunu varsaymıştır.

Yapılan literatür çalışmalarında olduğu gibi yenilikçiliğin, girişimciliğin temelini oluşturduğundan bahsedilen çalışmalarda (Sundbo, 1998, 89; Chye Koh,1996, 24; Peljko ve diğ., 2016, 180) olduğu gibi, hipotez ilişkileri testleri çıktılarında da kuvvetli anlamlılık ile istatistiksel olarak ifade edilmiştir. Böylelikle yenilikçiliğin, girişimcilik üzerindeki etkisi kanıtlanmıştır. Ülkelerdeki yenilikçiliğin artmasıyla girişimciliğin artacağı böylelikle ülke bazlı girişimcilik kültürünün kuvvetleneceği söylenilebilir.

H₂ hipotezi, yabancı doğrudan yatırımların girişimcilikten etkilendiğini ifade etmiş ve hipotez desteklenmiştir. Ekonomik büyüme ve kalkınmayı başaran ülkelerde yapılan çalışmalarda (Eren ve diğ., 2012, 487) ekonomik yapının değişimci ve yenilikçi olduğu görülmektedir. Bahsi geçen yenilikçi ve değişimci yapı bir önceki hipotezde belirttiğimiz gibi girişimcilik ekosistemidir. Yabancı doğrudan yatırımların artması girişimsel ekonomiye zarar verebildiği gibi yerli girişim sayısını da yapılan çalışmalarda rastlanılmaktadır.

Bireylerin yabancı firmalarda, daha fazla kazanç elde etmesi , girişimcileri kendi firmalarını kurmalarını zorlamaktadır (Grossman, 1984, 81). Bir ülkenin kalkınmasında uzun vadede yabancı doğrudan yatırımları ön plana alarak düzenlemeleri bu şekilde yapmak literatür tabanlı araştırmalarda görüldüğü gibi olumlu etkilemez. Yapılan çalışmalarda, yabancı doğrudan yatırımların ev sahibi ekonomilere verdiği avantajlardan bahsederken yerli firmalara bilgi yayılımı sağlamasından ve yerli şirketlerde yenilikçiliği arttırmasından bahsedilmektedir (Jones, Wren, 2007, 72).

Bu sebeptendir ki ülke kalkınma politikalarında kısa vadede öncelik, yabancı doğrudan yatırımları belirlenerek yerli şirketlere bilgi yayılımı ve ihtisaslaşmaya yönlendirmesi; uzun vadede yenilikçilik kültürünün geliştirdiği, beslediği uzmanlaşmış girişimcilik ekosistemi yatırım cazibesi oluşturmaktadır. Bu ekosistem üzerine inşa edilen yabancı doğrudan yatırımların, gayrisafi yurtiçi hasıladaki artışı sürdürülebilir kılabileceği varsayılmaktadır. Bu tür kalkınma örneğini, İsrail’de görebilmekteyiz. 1980’lerin başındaki ciddi ekonomik krizden sonra, uluslararası açıdan tanınan yedi üniversite ve araştırma merkezi (Technion, Hebrew Üniversitesi, Tel Aviv Üniversitesi, Bar Ilan Üniversitesi, Ben Gurion Araştırma Merkezi, Haifa Üniversitesi, Weizmann Enstitüsü) tarafından büyük ölçüde domine edilen İsrail’de

bilim ve teknoloji potansiyelini geliştirmek için çabalama kararı alınmıştır (Kahane, Raz, 2005, 105).

Ve bu ekosistemin yaratılması için gereken operasyonların finansal sürdürülebilirliğini sağlamak için İsrail Hükümeti, ülkedeki girişim sermayesini harekete geçirebilmek adına 1993 yılında “Yozma” adında bir program başlatmıştır. Bu program ile devlet, özel sektöre çekirdek sermaye olarak kullanılmak üzere 100 milyon dolarlık bir fon sepeti oluşturmuştur. Tüm dünyada bir başarı örneği olarak gösterilen bu programda ana fonu yönetmek amacıyla “Yozma Girişim Sermayesi” adında bir yatırım şirketi kurulmuştur. Yozma kısa sürede büyük bir başarı elde etmiş ve dört yılın sonunda özelleştirilmiştir. Kurulan girişim sermayesi fonları sağladıkları finansman ile inovasyona dayalı birçok işletmenin kurulmasını sağlamıştır. İsrail’de 1991 yılında 58 milyon dolar olan girişim sermayesi endüstrisinin büyüklüğü, 2000 yılına gelindiğinde bu program sayesinde 6.5 milyar doların üzerine çıkmıştır (Elçi, 2006, 72).

Yapılan çalışmalarda görüldüğü gibi yabancı doğrudan yatırımların hangi ekosistem üzerine kurulacağı bütüncül sistemin çıktılarını etkilemektedir.

H₃ hipotezi, gayrisafi yurtiçi hasılanın yabancı doğrudan yatırımlardan etkilendiğini ifade etmiş ve pozitif yönde anlamlılığa sahip olduğunu varsaymıştır. Gayrisafi yurtiçi hasıla ve yabancı doğrudan yatırımlar arasındaki ilişki literatür tabanlı olarak hem içsel hem neoklasik büyüme modellerine dayanmaktadır. Neoklasik modelde yabancı doğrudan yatırımlar, toplam yatırım miktarını arttırır ve böylece orta vadeli geçici artışlara, uzun vadede büyüme etkilerine yol açabilmektedir.

İçsel büyüme teorilerinde ise teknolojik süreçlerden yola çıkarak uzun dönemli büyümeyi dikkate alır ve yabancı doğrudan yatırımların teknolojik transferi vasıtasıyla olan yenilikçilikle büyüme oranını sürekli arttırabildiği kurumsal girişimcilik üzerine odaklanılmıştır (Nair-Reichert, Weinhold, 2001, 171). Literatür çalışmalarının yanı sıra istatistiksel anlamlılıkta kuvvetli olarak belirlenmiştir.

5.2. Araştırmanın Katkıları

Bu çalışma, değişkenlere bütüncül bir bakış açısı kazandırmak amacıyla literatüre kapsamlı bir yaklaşım sunmuş ve sürdürülebilir artışın temini esaslı önemli katkılar sunmuştur. Kavramsal model çıktıları, değişken etkilerinde kısa ve uzun vadeli etki

anlamında kapsamı genişletmektedir. Ayrıca yöneticiler, açısından değişken ilişkilerinden yola çıkarak uzun ve kısa vadeli planlamalarda önemli çıkarımlar sağlanmıştır. Bu bölümde çalışmanın teorik ve yönetsel katkılarından bahsedilecektir.

5.2.1. Teorik Katkıları

Teorik katkı sağlamayı amaç edinen bu çalışma bazı teori ve yaklaşımlar arasında bağ kurmuş, kısa ve uzun vadeli çıktılardan literatür esas alınarak göz önüne çıkarmıştır. Bu teori ve yaklaşımları, kaynak tabanlı teori, ilişkisel değişim bakış açısı ve sürdürülebilir artış eksenli olarak sayabiliriz.

Bu çalışmada gayrisafi yurtiçi hasılda yabancı doğrudan yatırımların; yabancı doğrudan yatırımlarda girişimciliğin, girişimcilikte yenilikçiliğin bir performans göstergesi olduğu ispatlanmıştır.

Literatürde önceki araştırmalarda ayrı ayrı yer alan bu değişkenler, bu çalışmada bütüncül bakış açısıyla değerlendirilmiş ve etkileri incelenmiştir. Yabancı doğrudan yatırımların, gayrisafi yurtiçi hasıla üzerindeki etkisinde yapılan yatırımların hangi ekosistem baz alınarak yapıldığı ve bunun sonucu olarak gayrisafi yurtiçi hasıla üzerindeki kısa ve uzun vadedeki etkilerinden bahsedilmiş; sürdürülebilir bir artışın sağlanması için uzmanlaşmış girişimcilik ekosistemi üzerine inşa edilen doğrudan yabancı yatırımların etki durumu bilgisine literatür kaynaklı ulaşılmıştır.

5.2.2. Yönetimsel Katkıları

Bu çalışmadan çıkarılan sonuçlar, değişkenler arası ilişkilerin ve nihai çıktı gayrisafi yurtiçi hasılaya etkinin hangi değişkenden nasıl etkilendiğinin anlaşılmasına sebep olmuştur. Kavramsal model içindeki yapıda yenilikçilik, girişimcilik, doğrudan yabancı yatırımlar, gayrisafi yurtiçi hasıla arasındaki etkileşimler biçimsel açıdan ele alınmış ve önemli sonuçlar elde edilmiştir.

Öncelikle gayrisafi yurtiçi hasılayı arttırmak için yapılan kısa vadeli planların girdilerinin, uzun vadeli plana zemin teşkil etmesi açısından yapısal öncelik sıralamalı planlama yönetim kademesi için önem arz etmektedir. Bu yapının oluşumu ile alakalı evresel aşamalardan sonuçların tartışılması kısmında bahsetmiştik. Bu arada önemli nokta ihtisaslaşmış girişimcilik kültürünün yabancı yatırımlardan açısından yarattığı sürdürülebilir cazibe ve bunun sonucunda gayrisafi yurtiçi hasıla

üzerindeki etkisi. Bu bütüncül yaklaşımla oluşturduğumuz yönetsel katkı, 25 merkezi ve doğu Avrupa ülkesiyle birlikte eski Sovyet geçiş ekonomileri içinde yapılan çalışmalarda yabancı doğrudan yatırımların ekonomik büyüme üzerinde oldukça etkili olduğu ve bu ekonomilerin daha iyi eğitilmiş işgücüne sahip olması halinde yapılan doğrudan yabancı yatırımların yerleşmeye başladığı sonucuna varılmasıyla literatür tabanlı olarak desteklenmektedir (Campos, Kinoshita, 2002, 419).

5.2.3. Sınırlandırmalar ve İleri Araştırma

Elde edilen sonuçlarla ilgili bazı sınırlandırmalardan söz edebiliriz. Bu sınırlandırmalar aynı zamanda gelecek araştırma alanlarında kullanılabilir ve çalışmaya farklı anlamlılıklar kazandırabilir.

İkincil veri kullandığımız çalışmamızda araştırmamızın ana kütlesi, Ekonomik İş birliği Kalkınma Örgütü'nden (OECD), Uluslar arası Para Fonu'ndan (IMF), Dünya Bankası'ndan, Global Girişimcilik ve Gelişme Enstitüsü'nden ve Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nden temin edilmiştir. Bu sebeptendir ki belirlenen 43 ülke, bu paydaşların yayınladığı veriler üzerinden ortak kesişim kesim kümesi olarak belirlenmiştir. İleriki çalışmalarda böyle bir ayrıma gidilmeksizin tüm ülkelerin verileri incelenerek daha büyük veri üzerinden daha kapsayıcı sonuçlara imkan verilebilmektedir.

Diğer bir sınırlandırmadan verilerin alt kategorilere ayrılmaması örnek verilebilir. Yabancı doğrudan yatırımların tek başına sadece know-how gücüyle mi yapıldığı yoksa yerli bir girişimle mi yapıldığı gibi ayrımlar, ileriki çalışmalarda daha etkin veri çıktılarına imkan verebilmektedir. Böylece niş ilişki durumları ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- Abbes, Sahraoui Mohammed, Belmokaddem Mostéfa, GuellilMohammed Seghir, Ghouali Yassine Zakarya. 2015. Causal interactions between FDI, and economic growth: evidence from dynamic panel co-integration. **Procedia Economics, and Finance**. 23: 276-290.
- Alfaro, Laura, Areendam Chanda, Sebnem Kalemli-Ozcan, Selin Sayek. 2001. FDI and Economic Growth: The Role of Financial Markets. **Harvard Business School**. Working Paper 01-083.
- Alfaro, Laura, Chanda Areendam, Sebnem Kalemli-Ozcan, Selin Sayek. 2006. How does foreign direct investment promote economic growth? Exploring the effects of financial markets on linkages. **National Bureau of Economic Research**. working paper 12522, 34-35.
- Anderson, James C, David W Gerbing. 1988. Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. **Psychological Bulletin**. c. 103 s. 3: 411.
- Aparicio, Sebastian, David Urbano, David Audretsch. 2016. Institutional factors, opportunity entrepreneurship and economic growth: Panel data evidence. **Technological Forecasting and Social Change**. 102, 19.
- Ayaz, Sezer. 2015. Açık İnovasyon Partnerleri, Süreci ve Tamamlayıcı Öğeleri: Açık İnovasyon Alanında Bireysel Tüketicinin Yeri. Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bagozzi, Richard P, Youjae Yi, Surrendra Singh. 1991. On the use of structural equation models in experimental designs: Two extensions. **International Journal of Research in Marketing**. c. 8 s. 2: 125-140.
- Balasubramanyam, Venkataraman N, Mohammed Salisu, David Sapsford. 1996. Foreign direct investment and growth in EP and IS countries. **The economic journal**. c. 106 s. 434: 92-105.
- Balasubramanyam, Vudayagiri N, Mohammed Salisu, David Sapsford. 1999. Foreign direct investment as an engine of growth. **Journal of International Trade and Economic Development**. c. 8 s. 1: 27-40.
- Bashir, Abdel-Hameed M.. 1999. FDI and economic growth in some MENA countries: Theory and evidence. **Topics in Middle Eastern and North African Economies**. 36.
- Basu, Parantap, Chandana Chakraborty, Derrick Reagle. 2003. Liberalization, FDI, and growth in developing countries: A panel cointegration approach. **Economic Inquiry**. c. 41 s. 3: 510-516.

- Baumgartner, Hans, Christian Homburg. 1996. Applications of structural equation modeling in marketing and consumer research: A review. **International journal of Research in Marketing**. c. 13 s. 2: 139-161.
- Baumol, William J.. 1990. Entrepreneurship: Productive, Unproductive and Destructive. **Journal of business venturing**. c. 11 s. 1: 3-22.
- Bentler, Peter M, Douglas G Bonett. 1980. Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. **Psychological bulletin** c. 88 s. 3: 588.
- Berthélemy, Jean-Claude, Sylvie Demurger. 2000. Foreign direct investment and economic growth: theory and application to China. **Review of development economics**. c. 4 s. 2: 140-155.
- Blomstrom, Magnus, Robert E Lipsey, Mario Zejan. 1992. What explains developing country growth? : **National bureau of economic research**. 4132
- Borensztein, Eduardo, Jose De Gregorio, Jong-Wha Lee. 1998. How does foreign direct investment affect economic growth?. **Journal of international Economics**. c. 45 s. 1: 115-135.
- Bosma, Niels, Donna Kelley. 2019. Global Entrepreneurship Monitor 2018/2019 Global Report. **Babson Park: Global Entrepreneurship Research Association**. 71.
- Bridge, Simon, Ken O'Neill. 2012. Understanding enterprise: Entrepreneurship and small business: **Macmillan International Higher Education**.
- Brouwer, Maria. 2000. Entrepreneurship and uncertainty: innovation and competition among the many. **Small Business Economics**. c. 15 s. 2: 149-150.
- Byrne, Barbara M. 2013. Structural equation modeling with Mplus: Basic concepts, applications, and programming: **Routledge**.
- Campos, Nauro F, Yuko Kinoshita. 2002. Foreign direct investment as technology transferred: Some panel evidence from the transition economies. **The Manchester School**. c. 70 s. 3: 398-419.
- Carkovic, Maria, Ross Levine. 2005. Does foreign direct investment accelerate economic growth? **Does foreign direct investment promote development**. 195.
- Carree, Martin A., A. Roy Thurik. 2010. The Impact of Entrepreneurship on Economic Growth. Handbook of entrepreneurship research. **Springer**. 557-594.
- Chang, Yuan-Chieh, Ming-Huei Chen. 2004. Comparing approaches to systems of innovation: the knowledge perspective. **Technology in Society**. c. 26 s. 1: 17-37.
- Cheung, Mee-Shew. 2005. Inter-firm knowledge sharing and its effect on relationship value: A global supply chain perspective. Doktora tezi. University of Tennessee – Knoxville.
- Choe, Jong Il. 2003. Do foreign direct investment and gross domestic investment promote economic growth? **Review of Development Economics**. c. 7 s 1: 44-57.

- Chowdhury, Abdur, and George Mavrotas. 2005. FDI and growth: a causal relationship: Research Paper, **UNU-WIDER, United Nations University (UNU)**.
- Chye Koh, Hian. 1996. Testing hypotheses of entrepreneurial characteristics: A study of Hong Kong MBA students. **Journal of managerial Psychology**. c. 11 s. 3: 12-25.
- Civelek, Mustafa Emre. 2018. **Yapısal Eşitlik Modellemesi Metodolojisi**. İstanbul:Beta Yayınları. 38.
- Çemberci, Murat, Edin Sözer, Mustafa Emre Civelek. 2013. The Impact of Technological Learning on Firm Performance: The Sample of an Empirical Research. **Akademik Bakış Dergisi**. s. 37: 4
- Çemberci, Murat, Edin Güçlü Sözer, Mustafa Emre Civelek. 2015. Firmalar Arası Bilgi Paylaşımı İle Tedarik Zinciri Yönetimi Performansı İlişkisinde Bilgi Kalitesinin Moderatör Etkisi. **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi**. c. 13 s. 25: 146
- De Mello Jr, Luiz R. 1997. Foreign direct investment in developing countries and growth: A selective survey. **The journal of development studies**. c. 34 s. 1: 1-34.
- De Mello, Luiz R. 1999. Foreign direct investment-led growth: evidence from time series and panel data. **Oxford economic papers**. c. 51 s. 1: 133-151.
- Dunning, John H.. 2002. **Global capitalism FDI and competitiveness**. 2.bs. Edward Elgar Publishing. 232-233
- Dutta, Soumitra, Bruno Lanvin, Sacha Wunsch-Vincent. 2018. The Global Innovation Index, 2018. **Cornell, INSEAD, & WIPO**.
- Elçi, Şirin. 2006. **Inovasyon Kalkınmanın ve Rekabetin Anahtarı**. Ankara: Nova Basın Yayın Dağıtım.
- Erdal, Fuat, Ekrem Tatoglu. 2002. Location determinants of foreign direct investment in an emerging market economy: Evidence from Turkey. **Multinational business review**. 10, 4-5.
- Eren, Mehmet Vahit, Erdiç Tutar, Filiz Tutar, Çisil Erkan. 2012. Yerel Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Rolü: Gaziantep Örneği. **International Conference on Eurasian Economies, 2012**. İstanbul: Beykent Üniversitesi: 487
- Feinson, Stephen. 2003. National innovation systems overview and country cases. **Knowledge flows, knowledge collectives: understanding the role of science, and technology policies in development**. 1: 13-38.
- Feldstein, Martin. 2000. Aspects of global economic intergration: Outlook for the future. **National Bureau of Economic Research**. working paper 7899.
- Filion, Louis Jacques. 1998. From entrepreneurship to entreprenology: the emergence of a new discipline. **Journal of enterprising culture**. c. 6 s. 01: 1-23.
- Galindo, Miguel-Ángel, María-Teresa Méndez-Picazo. 2013. Innovation, entrepreneurship and economic growth. **Management decision**. c. 51 s. 3, 506-509.

- Global Entrepreneurship and Development Institute. [14.04.2019]. Global Entrepreneurship Index Report (2014). <https://thegedi.org/downloads/>
- Global Entrepreneurship and Development Institute. [14.04.2019]. Global Entrepreneurship Index Report (2015). <https://thegedi.org/downloads/>
- Global Entrepreneurship and Development Institute. [14.04.2019]. Global Entrepreneurship Index Report (2016). <https://thegedi.org/downloads/>
- Global Entrepreneurship and Development Institute. [14.04.2019]. Global Entrepreneurship Index Report (2017). <https://thegedi.org/downloads/>
- Global Entrepreneurship and Development Institute. [14.04.2019]. Global Entrepreneurship Index Report (2018). <https://thegedi.org/downloads/>
- Gregersen, Birgitte, Björn Johnson. 1997. Learning economies, innovation systems and European integration. **Regional studies**. c. 31 s. 5: 479-490.
- Grossman, Gene M.. 1984. The gains from international factor movements. **Journal of International Economics**. c. 17 s. 1-2, 73-83.
- Gülmez, Ahmet, Ahmet Gökçe Akpolat. 2014. AR-GE, İnovasyon ve Ekonomik Büyüme: Türkiye ve AB Örneği İçin Dinamik Panel Veri Analizi. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 14 s. 2, 4.
- Hair, Joseph F, William C Black, Barry J Babin, Rolph E Anderson, Ronald L Tatham. 2006. Multivariate data analysis (Vol. 6). **Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall**.
- Halicioglu, Anita, Ferda Halicioglu. 2006. Foreign Direct Investment and Economic growth: Some Evidence from across the world. **MPRA**. 29.
- Hansen, Henrik, and John Rand. 2006. On the causal links between FDI and growth in developing countries. **World Economy**. c. 29 s. 1: 21-41.
- Hatten, Timothy S., Mary K. Coulter. 1997. Small business: Entrepreneurship and beyond. **Prentice Hall**, 31.
- Hisrich, Robert D, Michael P Peters. 1989. **Entrepreneurship: Starting, Developing and Managing A New Enterprise**. IL: BPI, IrwinMcGraw-Hill.
- Hjalager, Anne-Mette. 2002. Repairing innovation defectiveness in tourism. **Tourism management**. c. 23 s. 5: 465-474.
- Hu, Li-tze, Peter M Bentler. 1999. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. **Structural equation modeling: a multidisciplinary journal**. c. 6 s. 1: 1-55.
- İlhan, Süleyman. 2005. Bazi değişkenler açısından elaziğ'da girişimci profili. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 15 s. 1: 26.
- Jones, Jonathan, Colin Wren. 2007. Foreign direct investment and the regional economy. **Journal Regional Science**. 47, 4, 72.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. 2000. **Kültürel Psikoloji. Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kahane, Bernard, and Tzvi Raz. 2005. Innovation projects in Israeli incubators: categorization and analysis. **European Journal of Innovation Management**. c. 8 s. 1: 91-106.

- Kerlinger, Fred N, Howard B Lee. 2000. **Foundations of behavioral research 4th ed.** NY: Holt.
- Kim, Changsu, Jaeyong Song, Atul Nerkar. 2012. Learning and innovation: Exploitation and exploration trade-offs. **Journal of Business Research.** c. 65 s. 8: 1189-1194.
- Kinoshita, Yuko. 2000. R&D and technology spill overs via FDI: Innovation and absorptive capacity. **CEPR Discussion Papers.** 5.
- Konings, J. 2000. The Effects of Direct Foreign Investment in Domestic Firms: Evidences from firms level effects. **William Davidson Institute.** Working Paper, 3-4.
- Lensink, Robert, Oliver Morrissey. 2006. Foreign direct investment: Flows, volatility, and the impact on growth. **Review of International Economics.** c. 14 s. 3: 478-493.
- Littunen, Hannu. 2000. Entrepreneurship and the characteristics of the entrepreneurial personality. **International Journal of Entrepreneurial Behavior, and Research.** c. 6 s. 6: 295-310.
- Maiti, Sadhan Samar, Bishwa Nath Mukherjee. 1991. Two new goodness-of-fit indices for covariance matrices with linear structures. **British Journal of Mathematical and Statistical Psychology.** c. 44 s. 1: 153-180.
- Martin, Miguel-Angel Galindo, María Teresa Méndez Picazo, José Luis Alfaro Navarro. 2010. Entrepreneurship, income distribution and economic growth. **International Entrepreneurship and Management Journal.** c. 6 s. 2: 139-140.
- McDaniel, BA. 2002. Entrepreneurship and Innovation: An Economic Approach. ME Sharpe. **Inc. London.** 3-11.
- McDonald, Roderick P, Moon-Ho Ringo Ho. 2002. Principles and practice in reporting structural equation analyses. **Psychological methods.** c. 7 s. 1: 64.
- Mencinger, Jože. 2003. Does foreign direct investment always enhance economic growth? **Kyklos.** c. 56 s. 4: 491-508.
- Merlevede, Bruno, Koen Schoors. 2004. Reform, Fdi and Economic Growth: Tale of the Tortoise and the Hare. **William Davidson Institute.** Working Paper Number 730.
- Mody, Ashoka, Antu Panini Murshid. 2005. Growing up with capital flows. **Journal of international economics.** c. 65 s. 1: 249-266.
- Moreira, Jacinta, Maria Jose Silva, Jorge Simões, Gastão Sousa. 2012. Drivers of marketing innovation in Portuguese firms. **Amfiteatru Economic Journal.** c. 14 s. 31: 195-206.
- Morrison, Alison. 2000. Entrepreneurship: what triggers it? **International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research.** c. 6 s. 2: 59-71.
- Mulaik, Stanley A, Larry R James, Judith Van Alstine, Nathan Bennett, Sherri Lind, C Dean Stilwell. 1989. Evaluation of goodness-of-fit indices for structural equation models. **Psychological bulletin.** c. 105 s. 3: 430.

- Naffziger, Douglas. 1995. Entrepreneurship: A person based theory approach. **Advances in entrepreneurship, firm emergence and growth.** 2: 21-50.
- Nair-Reichert, Usha, Diana Weinhold. 2001. Causality tests for cross-country panels: a New look at FDI and economic growth in developing countries. **Oxford bulletin of economics and statistics.** c. 63 s. 2: 153-171.
- Nunnenkamp, Peter, and Julius Spatz. 2003. Foreign direct investment and economic growth in developing countries: how relevant are host-country and industry characteristics? : Kiel working paper.
- Obwona, Marios B. 2001. Determinants of FDI and their impact on economic growth in Uganda. **African development review.** c. 13 s. 1: 46-81.
- OECD. 1999. Managing National Innovation System: **OECD Publishing.**
- OECD. 2005. **Oslo Kılavuzu, 3. Baskı.** Avrupa Birliği.
- OECD. [19.05.2019].FDI Flows Reports. <https://data.oecd.org/fdi/fdi-restrictiveness.htm/>
- Ovacı, Ceyda. 2015. Açık inovasyon ve tüketicilerin birlikte yaratma davranışlarını etkileyen faktörler. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi.
- Öktem, Mustafa Kemal, Doğan N. Lebleci, Mahmut Arslan, Mustafa Kılıç, Mehmet Devrim Aydın, 2003. Girişimci Örgütsel Kültür ve Çalışanların İç Girişimcilik Düzeyi: Uygulamalı Bir Çalışma. **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.** c. 21 s. 1: 171.
- Papaioannou, Sotiris K. 2004. FDI and ICT Innovation Effect on productivity growth: A Comparison between developing and developed countries. **Athens University of Economics, and Athens business.**
- Peljko, Žiga, Mitja Jeraj, Gheorghe Săvoiu, Miha Marič. 2016. An empirical study of the relationship between entrepreneurial curiosity and innovativeness. **Organizacija.** c. 49 s. 3: 172-182.
- Peters, Stuart. 2006. National systems of innovation: Creating high technology industries: **Springer.**
- Ram, Rati, Kevin Honglin Zhang. 2002. Foreign direct investment and economic growth: Evidence from cross-country data for the 1990s. **Economic Development and Cultural Change.** c. 51 s. 1: 205-215.
- Razin, Assaf, Efraim Sadka. 2007. Corporate transparency, cream-skimming and FDI. **European Economic Review.** c. 51 s. 5, 1263-1276.
- Seyidoğlu, Halil. 2002. **Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulamaları.** İstanbul: Güzem Can Yayınları. 139.
- Sundbo, Jon. 1998. The theory of innovation: entrepreneurs, technology and strategy. **Edward Elgar Publishing.**
- Thornberry, Neal. 2001. Corporate entrepreneurship:: antidote or oxymoron?. **European Management Journal.** c. 19 s. 5: 527.
- Trott, Paul. 2008. Innovation management and new product development. **Pearson education.**

- Uca, Nagihan, Emre Civelek, Murat Çemberci. 2019. Yolsuzluk algısının gayrisafi yurt içi hasıla üzerine etkisinde lojistik performans ile küresel rekabetin ara değişken rolü: Türkiye değerlendirmesi. **OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**. c. 10 s. 17: 1243.
- Uca, Nagihan, Emre Civelek, Murat Çemberci. 2016. The Role of Entrepreneurship and Foreign Direct Investments on the Relation between Digital Divide and Economic Growth: A Structural Equation Model. **Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal** 2016. 7: 119- 127
- Van Praag, C. Mirjam, Peter H. Versloot. 2007. The economic benefits and costs of entrepreneurship: A review of the research. **Foundations and Trends® in Entrepreneurship**. c. 4 s. 2: 85.
- Wingham, Dianne Wyndham, Harold P. Welsch. 2004. Entrepreneurship through the ages.
- WIPO. [14.04.2019]. Global Innovation Index Report (2014). <https://globalinnovationindex.org>
- WIPO. [14.04.2019]. Global Innovation Index Report (2015). <https://globalinnovationindex.org>
- WIPO. [14.04.2019]. Global Innovation Index Report (2016). <https://globalinnovationindex.org>
- WIPO. [14.04.2019]. Global Innovation Index Report (2017). <https://globalinnovationindex.org>
- WIPO. [14.04.2019]. Global Innovation Index Report (2018). <https://globalinnovationindex.org>
- Wong, Poh Kam, Yuen Ping Ho, Erkko Autio. 2005. Entrepreneurship, innovation and economic growth: Evidence from GEM data. **Small business economics**. c. 24 s. 3: 337.
- World Bank. [19.05.2019]. GDP Reports <https://data.worldbank.org/indicator/ny.gdp.mktp.cd/>
- Yılmaz, Mustafa. 2008. Gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı yatırımlar-ekonomik büyüme ilişkisi: Panel veri analizi. Doktora Tezi. DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü. 21.
- Zhang, Kevin Honglin. 2001. Does foreign direct investment promote economic growth? Evidence from East Asia and Latin America. **Contemporary economic policy**. c. 19 s. 2:175-185.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Muhammed Fatih Yücel

Doğum Tarihi : 16.04.1990

Doğum Yeri : Kastamonu

E-posta : muhammedfatihyucel@gmail.com

İŞ DENEYİMİ

2015 - Aykar Danışmanlık Hizmetleri (İstanbul) - Yatırım Yöneticisi

2013 – 2014 Maestro End. Yönetim ve Danışmanlık (İstanbul) – Planlama Müdürü

2011 – 2012 AXIS ERP Sistemleri (İstanbul) – Uygulama Danışmanı

2010 – 2011 Darty Elektronik Perakende (İstanbul) – Proje Geliştirme Danışmanı

EĞİTİM DURUMU

2015 - Yıldız Teknik Üniversitesi – İnovasyon, Girişimcilik ve Yönetim (YL)

2014 – 2015 Università degli Studi di Ferrara – Yatırım Yönetimi (YL)

2008 – 2014 Yıldız Teknik Üniversitesi – Endüstri Mühendisliği (Lisans)

2004 – 2008 Kastamonu Fen Lisesi